

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI

HÜKÜMLÜLERE VE ESKİ HÜKÜMLÜLERE
VERİLEN MESLEKİ EĞİTİM KURSLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN HAZIRLAYAN
Doç. Dr. İbrahim GÖRÜCÜ Elif ÇAKAR

MALATYA-2025

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI

**HÜKÜMLÜLERE VE ESKİ HÜKÜMLÜLERE VERİLEN MESLEKİ EĞİTİM
KURSLARI**

Yüksek Lisans Tezi

HAZIRLAYAN
Elif ÇAKAR

DANIŞMAN
Doç. Dr. İbrahim GÖRÜCÜ

MALATYA 2025

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. İbrahim Görücü'nün danışmanlığında Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Mesleki Eğitim Kurslarının Eski Hükümlülerin İstihdamındaki Rolü " başlıklı bu araştırmanın, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların metin içi ve kaynakçada yöntemine uygun olarak gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, onurumla doğrularım.

.././2024

Elif ÇAKAR

ÖNSÖZ

İlk olarak tez çalışmamı gerçekleştirmemde çok büyük katkıları olan, deneyimi ve bilgi birikimiyle bana bu karanlık yolda ışık olan ve bana olan inancı ve güvenini her daim belli eden sevgili tez danışmanım Doç. Dr. İbrahim GÖRÜCÜ 'ye çok teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi tez çalışma sürecimde de bana manevi desteklerini esirgemeyen ve her daim yanımda olduklarını belli eden sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca tüm fikirlerimi destekleyen, bu zorlu süreçte sabırla yanımda olan kendimde her daim başarabilme azmini bulmamı sağlayan sevgili eşime minnettarlığımı ifade etmeyi borç bilirim.

Elif ÇAKAR

Malatya / ...2024

ÖZET

Bir iş sahibi olmak toplumdaki tüm bireyler gibi eski hükümlüler için de oldukça önemlidir. Eski hükümlüler, eski hükümlülüğün getirdiği dezavantaj ile bir iş sahibi olmakta, işgücü piyasasına katılmakta zorluk çekmektedirler.

Çalışmada ilgili kurumlardan biri olan Türkiye İş Kurumu'nun toplumsal açıdan dezavantajlı grupların en sorunlu kesimi olan eski hükümlülerin cezaevlerinden tahliye edildikten sonra toplumla bütünleşmelerinin önündeki engellerden biri olan istihdam sorununa yönelik faaliyetlerinde ne derece başarılı olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Yine özellikle İŞKUR'un ve ilgili diğer kurumların eski hükümlülere yönelik etkinlik ve faaliyetlerine değinilmiştir.

Çalışmada ayrıca, mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğindeki rolü üzerinde durulmuştur. Mesleki eğitim kurslarıyla, eski hükümlülerin iş bulmaları, toplumda var olabilmeleri, yeniden suç işleme risklerini azaltmada nasıl bir rol oynadığı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde, elde edilen bulgular ve bulgulara yönelik olarak eski hükümlülerin istihdam edilebilirliklerine yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki eğitim, Eski hükümlü, Eski hükümlü istihdamı

ABSTRACT

Having a job is of great importance for ex-offenders, just as it is for all individuals in society. However, ex-offenders face significant challenges in obtaining employment and participating in the labor market due to the disadvantages associated with their criminal records.

This study seeks to examine the extent to which the Turkish Employment Agency (İŞKUR), as one of the relevant institutions, has been successful in addressing the employment problem—one of the primary barriers to the reintegration of ex-offenders into society following their release from prison. In this context, particular attention is given to the activities and initiatives of İŞKUR and other relevant institutions directed toward ex-offenders.

The study also focuses on the role of vocational training courses in enhancing the employability of ex-offenders. It emphasizes how such courses contribute to their access to employment opportunities, their reintegration into society, and the reduction of recidivism risk.

In the final section of the study, the findings are presented along with recommendations aimed at improving the employability of ex-offenders.

Keywords: Vocational training, Ex-offender, Ex-offender employment

İÇİNDEKİLER

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ.....	1
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ.....	1
HÜKÜMLÜLERE VE ESKİ HÜKÜMLÜLERE VERİLEN MESLEKİ EĞİTİM KURSLARI.....	1
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA.....	1
1.1.Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
1.3.Araştırmanın Denencesi.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
1.5.Araştırmanın Yöntemi.....	2
2.BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1.Tanımlar.....	3
2.1.1. Meslek.....	3
2.1.2. Eğitim.....	3
2.1.3. Mesleki Eğitim.....	4
2.1.4. İstihdam.....	4
2.1.5. Dezavantajlı Grup.....	4
2.1.6. Sosyal Dışlanma.....	4
2.1.7. Suç.....	5
2.1.8. Tutuklu.....	6
2.1.9. Hükümlü.....	6
2.1.10. Hükümlü.....	6
2.1.11. Eski Hükümlü.....	6
2.2. Literatür Taraması.....	7
3. BÖLÜM.....	15
3. Eski Hükümlülerin İstihdamda Karşılaştıkları Sorunlar.....	15
3.1. İstihdamda Eski Hükümlülük Niteliğinin Getirmiş Olduğu Sorunlar.....	18
3.1.1. Arz Yönlü Nedenler.....	18

3.1.1.1. Düşük veya Yetersiz Eğitim	18
3.1.1.2. Mesleki Deneyim Eksikliği.....	19
3.1.1.3. Ruhsal ve Olumsuz alışkanlıklar	19
3.1.1.4. Aile ve sosyal Çevre	19
3.1.2. Talep Yönlü Sorunlar	19
3.1.2.1. Ekonomik Nedenlerden Kaynaklanan Sorunlar	20
3.1.2.2 Sosyal Nedenlerden Kaynaklanan Sorunlar	20
3.1.2.3. Yasal Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar	21
4. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler.....	22
4.1. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Ulusal Hukuki Dayanaklar	22
4.1.1. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.....	22
4.1.2. 854 Sayılı Deniz İş Kanunu	24
4.1.3. 4857 Sayılı İş Kanunu	25
4.1.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	25
4.1.5. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.....	25
4.1.6. Bakanlıklara Bağlı İlgili İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu)	26
4.2. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Uluslararası Hukuki Dayanaklar	27
4.2.1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi.....	27
4.2.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	27
4.2.3. Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri (ILO).....	28
4.2.4. Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar	29
4.3.Eski Hükümlü ve Hükümlü İstihdamında Dünyadaki Bazı Örnekler.....	30
5. Türkiye’de Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitimin Kurumsal Yapı .	34
5.1. Doğrudan Sorumlu Kuruluşlar	34
5.1.1. Cezaevi İşyurtları Kurumu.....	34
5.2.1. İşyurtları Kurumunun Örgüt Yapısı	34
5.2.1.1. İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu	34
5.2.1.2. İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun Görevleri	35
5.2.1.3.Daire Başkanlığının Görevleri	35
5.2.1.4. İşyurtları.....	36
5.2. Dolaylı Sorumlu Kuruluşlar	36
5.2.1. Türkiye İş Kurumu.....	37

5.2.2. Milli Eğitim Bakanlığı	37
6.Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Türleri	38
6.1. Fiziki Yapılarına Göre Ceza İnfaz Kurumları	38
6.1.1. 5275 Sayılı Kanuna Göre Ceza İnfaz Kurumları	38
6.1.1.1. Güvenlik Durumlarına Göre Ceza İnfaz Kurumları	38
6.1.1.1.1. Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları	38
6.1.1.1.2.Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	39
6.1.1.1.3. Açık Ceza İnfaz Kurumları	39
6.1.1.2. Fiziki Yapılarına Göre Ceza İnfaz Kurumları	39
6.1.1.3. Cinsiyete Göre Ceza İnfaz Kurumları.....	41
6.1.1.3.1. Erkek kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	41
6.1.1.3.2. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	41
6.1.1.4. Yaş Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları.....	41
6.1.1.4.1.Yetişkin Erkek Mahkumların Kaldığı Kapalı ve Açık İnfaz Kurumları	41
6.1.1.4.2. Yetişkin Kadın Mahkumların Kaldığı Kapalı ve Açık İnfaz Kurumları	41
6.1.1.4.3. Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	42
6.1.1.4.4. Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	42
6.1.1.4.5. Çocuk Eğitimevleri	42
6.2. Ceza ve Tevkifevlerinin Mevcut Durumu	42
6.3. Cezaevlerinin Personel Durumu	43
6.4. Cezaevi Hükümlü Nüfusu.....	44
6.5. Cezaevine Giren Mahkumların Eğitim, Yaş, Meslek Durumları	45
7. Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri Uygulaması.....	48
7.1. Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri	48
7.1.1. Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri	49
7.1.1.1. Ceza ve Tutukevlerinde Yürütülen Mesleki Eğitim Faaliyetleri.....	49
7.1.1.2. MEB Tarafından Verilen Mesleki Eğitim Faaliyetleri.....	50
7.1.1.3. Cezaevindeyken İŞKUR Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri	51
7.1.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri	52
7.1.2.1. MEB Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri	54
7.1.2.2. İŞKUR Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri	54
7.1.2.2.1. İŞKUR Mesleki Eğitim Kursları.....	54
7.1.2.2.2. Kendi İşini Kurmaya Yönelik Destekler	56

4.BÖLÜM	59
DEĞERLENDİRME, BULGULAR VE ÖNERİLER, SONUÇ.....	59
8.1. Değerlendirme.....	59
8.2. Bulgular ve Öneriler.....	61
8.2.1. Bulgular.....	61
8.2.1.1. Eski Hükümlülerin Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Bulgular	61
8.2.1.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Düzenleyen Yasal Yapıdan Kaynaklanan Bulgular	62
8.2.1.3. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Uygulayan Kurumsal Yapıya İlişkin Bulgular	62
8.2.1.4. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarının Düzenlenmesine Yönelik Mali Yapıya İlişkin Bulgular	62
8.2.1.5. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarına Yönelik Bulgular .	63
8.2.3. Öneriler.....	63
8.2.3.1. Eski Hükümlülerin Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Öneriler.....	63
8.2.3.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Düzenleyen Yasal Yapıdan Kaynaklanan Öneriler	64
8.2.3.3. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Uygulayan Kurumsal Yapıya İlişkin Öneriler	64
8.2.3.4. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarının Düzenlenmesine Yönelik Mali Yapıya İlişkin Öneriler	64
8.2.3.5. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarına Yönelik Öneriler .	65
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	68

KISALTMALAR

ASİGM: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü

CBK: Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

CGTİHK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun

CİK: Ceza İnfaz Kurumu

CTE: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

MD.: Madde

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RG: Resmi Gazete

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ceza ve İnfaz Kurumlarının Durumu (2016-2024)

Tablo 2: Ceza İnfaz Kurumları Personel Durumu (2016-2024)

Tablo 3: Yıllar İtibariyle Cezaevine Giren ve Çıkan Hükümlü Sayısı (2016-2024)

Tablo 4: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza ve İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Eğitim Durumu

Tablo 5: 2016-2024 Yılları Arasında Ceza ve İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Yaş Durumu

Tablo 6: Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Hükümlülerin Cezaevine Girmeden Önceki İş/Meslek Durumu (2010-2016)

Tablo 7: Ana Sektörlere Göre Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Hükümlüler (2016-2024)

Tablo 8: Ana Sektörlere Göre Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Eski Hükümlüler (2016-2024)

Tablo9: Hükümlüler İçin Mesleki Eğitim Kursları (2016-2024)

Tablo10: Eski Hükümlüler İçin Mesleki Eğitim Kursları (2016-2024)

Tablo11: Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Projeleri (2018-2024)

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu araştırma ile öncelikle Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünün toplumsal açıdan dezavantajlı gruplardan en sorunlu kesimi olan eski hükümlülerin tahliye sonrası topluma entegrasyonunu önündeki istihdam sorununa yönelik faaliyetlerinin ne kadar başarılı olduğunu ortaya koymaya çalışılacaktır. İŞKUR dışındaki kurumların da etkinlik ve faaliyetlerine değinilip eski hükümlülerin istihdam sorunlarına değinilecektir. Araştırma ile eski hükümlülerin topluma kazandırılması ve suç tekrarlarının önlenmesi amacıyla istihdam sorununun çözümü önem arz eder.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Eğitim kurslarının eski hükümlülerin istihdamındaki rolüne yönelik araştırmada ana amaçlar kursların eski hükümlülerin iş bulmalarına etkisini araştırmak ve eski hükümlülerin topluma tekrar entegrasyonunda mesleki eğitimin ne kadar etkili olduğunu anlamaktır. Bu araştırmanın alt amaçları ise; hangi tür kursların sunulduğunu, içeriklerini, sürelerini ve katılımcı profillerini incelemek, eğitim sonrası eski hükümlülerin istihdam olanaklarında ne tür gelişmeler yaşandığını belirlemek, mesleki eğitimin eski hükümlülerin topluma dönüş sürecindeki rolü değerlendirmek, mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin iş bulmalarını destekleyici veya engelleyici faktörlerini tespit etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin iş bulmaları, topluma entegrasyonları ve yeniden suç işleme risklerini azaltmada nasıl bir rol oynadığını anlamak için önemli bir kaynaktır. Araştırma mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin istihdamı üzerindeki etkilerini anlamaya ve açıklamaya yardımcı olur. Devlet politikaları ve toplum programları için rehberlik sağlar. Eğitim kurslarının etkili olduğu alanları belirleyerek, daha etkili politika ve programlar geliştirmesine katkıda bulunur. Eski hükümlülerin topluma dönüşlerini kolaylaştırmak ve topluma entegrasyonunu artırmak için nelerin gerektiğini anlamamıza yardımcı olur. Eğitim kurslarının, eski hükümlülerin yeniden suç işleme oranlarını azaltmaya katkı sağlar. Bu araştırma; işverenlerin eski hükümlülere yönelik tutum ve algılarını değiştirmeye yardımcı olacaktır. Ve işverenlerin eğitim istihdam olanaklarına etkisi hakkında bilgi sahibi olmalarına ve eski hükümlüleri istihdam etmeye daha açık hale gelmelerine

yardımcı olacaktır. Eğitim kursları, eski hükümlülerinin topluma geri dönüş sürecindeki önemini ve etkisini vurgulamaktadır. Bu da toplum üzerinde olumlu bir algı oluşturup farkındalığı artırır. Sonuç olarak, topluma, hükümlülere, iş dünyasına eski hükümlülerin topluma dönüşüne katkıda bulunarak daha etkili politikaların, programların ve toplumsal destek sistemlerinin oluşturulmasına yardımcı olur.

1.3.Araştırmanın Denencesi

Araştırmanın denenceleri şu şekildedir: Mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin iş becerilerini geliştireceği ve bu sayede istihdam edilebilirliklerini artıracığı varsayılır.

Mesleki eğitim kurslarının eski hükümlülerin topluma daha etkin bir şekilde entegre olmalarına katkıda bulunacağı varsayılır.

Eğitim almanın, eski hükümlülerin suça geri dönme olasılığını azaltacağı varsayılır, çünkü istihdam ve toplumsal entegrasyon suç döngüsünü kırabilir. Mesleki eğitim almış eski hükümlülere yönelik işveren algısının olumlu yönde değişeceği varsayılır, bu da iş bulma süreçlerini kolaylaştırabilir. Eski hükümlülerin mesleki eğitim almalarının, toplumda daha aktif bir rol oynamalarına olanak tanıyarak sosyal katılımlarını artıracığı varsayılır. Bu varsayımlar, araştırmanın temel hipotezlerini oluşturur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ilgili kuruluşu olan Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğünün 2016-2024 yılları arasında eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim ve işe yerleştirme hizmetleri ile sınırlıdır.

1.5.Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada teorik düzeyde literatür taraması yapılmış olup, birincil kaynak olan kanunların yanında; kitap, akademik dergi, rapor ve gazete haberlerini içeren ikincil kaynaklara dayalı nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Konuya ilişkin yayınlanmış yazılı kaynaklarda yer alan görüşler dikkate alınarak değerlendirmeye gidilmiştir.

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık altında konuya ilişkin temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

2.1.Tanımlar

2.1.1. Meslek

Meslek insanlara yararlı mal ve hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir. Meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşam tarzını ve alışkanlıklarını biçimlendiren faktörlerin başında gelir. (Yılmaz,2011;9)

Öğrenme süreciyle elde edilen bir meslek, uygulamada diğer insanların işlerini halletmek için dile getirilen bilgiyi ya da bu bilgi üzerine kurulu bir tür sanatı ifade etmektedir. (Köksalan,2018;5)

2.1.2. Eğitim

Eğitim belli amaçlar doğrultusunda bireylere yeni yetenekler, bilgiler ve tecrübeler kazandırarak toplumsal gelişmeyi ve ekonomik kalkınmayı hızlandıran ve ulusal değerleri koruyup nesiller arası aktararak ulusal bütünlüğü sağlamadaki en etkili faaliyet olarak tanımlanmaktadır. (Kısa, 2012: 3- 4)

Eğitimin bilgi ve beceri kazandırma, var olan bilgi ve beceriyi değiştirme, kültür aktarma, uyum sağlama, yeni yetenekler kazandırma gibi birçok işlevinin yanında ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel boyutları bulunmaktadır. Günümüzde eğitim klasik tanımının dışında sürdürülebilir ekonomik ve sosyal gelişme ile rekabet edilebilirlikte kilit role sahip bir kavram olarak ele alınmaktadır. Ülkelerin kalkınma ve istihdam edilebilirliğin artırılmasında, üretimin, milli gelirinin ve sosyal refahın yükseltilmesinde eğitimi etkin bir araç olarak kullandığı görülmektedir. (Kısa,2012:16-17)

2.1.3. Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim; kişilere ilgi, istek ve kabiliyetleri doğrultusunda, iş hayatında geçerliliği olan bir mesleği öğretmek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve kişinin işi bir araç olarak kullanarak yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştirme sürecidir. (Aydın, 2011:45)

Mesleki eğitim; meslek liselerinden, işyerlerinde verilen kurs ve seminerlere, İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarına kadar çeşitli alanlarda mesleki bilgi ve becerilerin gelişimi için düzenlenen eğitim faaliyetlerini içerir. (Güven,2019:29)

2.1.4. İstihdam

İstihdam kelimesinin günlük kullanımı, hizmet içerisine almak ve çalıştırmaktır. İktisat biliminde istihdam ise, üretim girdilerinin çalıştırılması veya çalışmasıdır. Çalışmanın veya üretmenin amacı, gelir sağlamaktır. İstihdam sadece emek faktörünü değil tüm üretim faktörlerini kapsayan bir kavramdır. Ülkenin refahı ile çalıştırılacak üretim faktörü doğru orantılıdır. (Şahin,2023:3)

2.1.5. Dezavantajlı Grup

Dezavantajlı grupları hayatlarını kendi yetenekleriyle sürdürebilme imkânı kısıtlı ve pozitif desteğe ihtiyacı olan; ekonomik, kültürel, psikolojik, sosyolojik, siyasal veya diğer nedenlerden dolayı dışlanmış ve içinde yaşadığı toplumda belli konular veya olaylar karşısında avantajlı olmayan bireyler olarak tanımlanabilir. Dezavantajlı gruplar arasında; engelliler, eski hükümlüler, kadınlar, gençler, yaşı nedeniyle iş bulmakta zorlananlar, göçmenler sayılabilir. (Aksoy,2019:26-27)

2.1.6. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, topluma kabul edilme ve toplumla bütünleşmeyi ifade eden sosyal içerilmenin (social inclusion) karşıtı olarak ele alınmakta; sosyal bağların birey ve toplum arasında kültürel ve ahlaki açıdan kopması olarak tanımlanmaktadır. (Timurturkan vd., 2017;142)

Sosyal dışlanma kavramı, uzun süreli veya tekrar eden işsizlik, istikrarsız ve vasıfsız işlerde ya da güvencesiz işlerde çalışanlar, düşük gelirliler ve yoksullar; vasıfsız, okuma yazma bilmeyen ve okulu terk edenler; zihinsel ve fiziksel kusuru olanlar, engelliler; madde bağımlıları; suça kaydı olanlar, çocuk suçlular, mahkûmlar; yalnız

yaşayan ebeveynler; problemlı aılede büyüyen veya istismara uğrayan çocuklar; kadınlar; özellikle yeterli eğitime veya iş deneyimine sahip olmayan gençler; yabancılar, mülteciler ve göçmenler; ırksal, dini ve etnik azınlıklar; kadınlar; politik hakkını kaybedenler; sosyal yardım alanlar; ihtiyaçları olduğu halde sosyal yardım için yetersiz bulunanlar; kötü yerlerde yaşayanlar ve itibarsız komşusu olanlar (mekânsal dışlanmaya maruz kalanlar); tüketim seviyeleri düşük olan ve asgari geçim sınırında olanlar (açlık, evsizlik); boş zaman veya diğer pratikleri tüketenler (uyuşturucu alkol bağımlılık, suç işleme, kılık kıyafet konuşması kötü olanlar); damgalanıp veya sapkın olarak etiketlenenler; yaşam standartları ailesinin altında olanlar ve aşağıya doğru sosyal mobiliteye sahip olanlar; marjinal veya gereksiz görülenler; aile veya arkadaş çevresinden sosyal olarak soyutlananları tanımlamak için kullanılan geniş kapsamlı bir kavramdır. Buradan hareketle, sosyal dışlanmanın hem nedeni hem de sonucu olarak ortaya çıkabilecek en önemli durumlardan birinin de suç olgusu olduğu söylenebilir. (Timurturkan vd., 2017;142)

2.1.7. Suç

Suç, insanlığın var oluşuyla başlayan, günümüze kadar devam eden, özellikle de son dönemlerde hızlı bir artış içinde olan insani aktivitelerden biridir. Suç olgusu, toplum ve çağlara göre değişiklik gösterir. Bir ülkede suç olarak nitelendirilen eylem başka bir ülkede suç sayılmaz ya da belirli bir dönemde suç sayılmayan bir eylem başka bir zamanda suç olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle herkes tarafından kabul edilecek bir suç tanımı yapmak zordur. Eski dönemlerden günümüze kadar insanların neden suç işledikleri, suçu belirleyen faktörlerin neler olduğu, neden bazı ülkelerde suç oranının yüksek olduğu tartışılan konular arasındadır. Suç, ekonomiyle, politikayla, kültürle, sosyolojiyle, psikolojiyle, değerler sistemiyle kısacası yaşamın tüm alanıyla ilgilidir. Bu bağlamda aslında suç, insanlığın en önemli sorunlarından biridir. (Doğan,2019;4)

Suç, en yalın ifade ile kanunlara aykırı davranmak olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda, toplumdaki uyulması gereken değerleri çiğneme, bozma, yasalar tarafından cezalandırılmayı ifade eden eylemlere karşılık gelmektedir. (Erel, 2022;3)

2.1.8. Tutuklu

Tutuklu “*Soruşturma veya kovuşturma aşamasında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında mahkeme kararıyla verilen tutuklama karar ile tutukevine konulan kişidir.*” (<https://adlisicil.adalet.gov.tr>, 27.08.2024)

2.1.9. Hükümözlü

“*Yapılan soruşturma ve yargılama sonunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen, ancak söz konusu karar aleyhinde temyiz süresi dolmayan veya kararı temyiz edilmekle birlikte Yargıtay’ca onaylanmayan tutuklulara, hükmen tutuklu ya da hükümözlü denilmektedir.*” Mahkemenin vermiş olduğu karar kesinleşmediği için hükümlü statüsünde olmayan bu kişiler hükümözlü olarak adlandırılmaktadır. (Göktaş,2017;5)

2.1.10. Hükümlü

Hükümlü; en yalın tanımıyla, hakkında ceza hükmü verilmiş kimse olarak ifade edilebilir. Bir başka tanıma göre ise hükümlü şu şekilde tanımlanabilir; “*işlemiş olduğu bir suç nedeniyle hakkında mahkûmiyet kararı verilerek, hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çarptırmak suretiyle cezaevine konan kişi*” dir. (Kara, 2014;4)

2.1.11. Eski Hükümlü

Kanunun suç saydığı fiilleri işleyenlere uygulanan yaptırımlardan birisi de hürriyeti bağlayıcı cezadır. İşlemiş olduğu herhangi bir suçtan dolayı hakkında mahkûmiyet kararı kesinleşerek hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olanlara “*hükümlü*” denilmektedir. Eski hükümlünün bir tanımını vermek gerekirse genel ve geniş anlamda, cezasını tamamlayarak cezaevinden çıkan ve hükümlülük niteliği ortadan kalkan kişidir. Eski hükümlü kimse cezasını tamamlamakla, artık “*suçtan arınmış*” bir kimse olmaktadır. (Koçak ve Altun,2010:97)

2.2. Literatür Taraması

Yılmaz (2011) tarafından, Mesleki ilgi envanterinin geliştirilmesine yönelik bir alan araştırması yüksek lisans çalışmasında,

Holland'ın kişilik kuramı esas alınarak, yetişkinlerin mesleki karar sürecini ilgilere uygun tercihler yapmaya yönelik bir ilgi envanteri geliştirilmiştir. Envanterin madde havuzunu belirlemeye yönelik açık uçlu sorulardan oluşan bir bilgi toplama formu kullanılmış ve maddeler ölçek hazırlama ve psikolojik danışma ve rehberlik alanlarında uzmanlığı bulunan iki uzmanın görüşü alındıktan sonra 350 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Daha sonra altı öğretim elemanından ikinci uzman görüşü de alınarak envanterin psikometrik niteliklerini belirlemek amacıyla deneme formu asıl örnekleme uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu bir kamu kuruluşunun farklı illerinde bulunan birimlerinde çalışan 2241 yetiştikten oluşturulmuştur. Uygulamadan elde edilen veriler seçilmeksizin iki gruba bölünmüştür. Birinci veri setine açımlayıcı faktör analizi, ikinci veri setine ise doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca beş hafta arayla yapılan test ve tekrar ile test güvenilirliği incelenmiştir. Geliştirilen envanterle birlikte kendini değerlendirme envanteri 86 kişilik bir başka gruba daha uygulanmıştır ve iki envanterin boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Son olarak boyutların birbirleriyle gösterdikleri korelasyonlar incelenerek Holland'ın kuramının Türk kültüründeki geçerliliği sınanmıştır. Sonuç olarak, Holland'ın altıgen kişilik modelinin Türk kültürü için de geçerli olduğu ifade edilmiştir.

Köksalan (2018) tarafından, Mesleklerin tanımlanması ve sınıflandırılması üzerine bir değerlendirme alan araştırması araştırma makalesi çalışmasında,

Modernleşme sürecinde ve bunun yanında sanayileşme ve teknolojinin artmasıyla birlikte bazı meslek grupları yok olmuş ve ihtiyaca göre yeni meslekler ortaya çıkmıştır. Meslekler arasında sınırların çizilmesi ve kendi aralarında sınıflandırılmasında güçlükler ortaya çıkmıştır. Mesleki sınıflandırma ortaya çıkan bu karmaşıklığın çözülmesinde bir pusula işlevi görmektedir. Bu çalışmada da mesleklerin tanımlanması ve sınıflandırılması konu edilmiştir. Bu çalışmada betimleyici ve anket yöntemi kullanılmıştır. Mesleklere ilişkin kıstasların resmi veya geleneksel tam bir standardının olmamasının bir sorun olduğu sonucuna varılmıştır. Mesleklerin geleneksel ve çağdaş meslekler şeklinde

ayırıcı bir bakış açısıyla ayrılmasına değil geleneksel ve eğitim yoluyla kazanılan meslekler şeklindeki bakış açısıyla ayrılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kısa (2012) tarafından, İŞKUR ve yerel yönetimlerde mesleki eğitim faaliyetlerinin eğitim-istihdam ilişkisi yönünden analizi: Ankara ili İŞKUR İl Müdürlüğü ve Ankara Büyükşehir Belediyesi mesleki eğitim faaliyetlerinin karşılaştırmalı analizi alan araştırması yüksek lisans çalışmasında,

Her ülkede gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin işgücü arzı ve talebi dengesizdir. Bütün ülkelerde işgücü piyasasında istihdam edilebilirliğin artması verilen eğitimlerle ilişkilendirilir. Bu çalışmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada Ankara ili İŞKUR İl Müdürlüğü ve Ankara Büyükşehir Belediyesinin mesleki eğitim çalışmaları işlevselliği üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak Ankara ili için, faaliyette olan işgücü eğitim programlarında planlama ve uygulama arasında bir koordinasyon bulunmadığına varılmıştır. Verilen eğitimlerin sonucunda istihdam edilebilirliğin artmasının ihtiyacın doğru tespiti ile mümkün olduğu sonucu çıkarılmış olup Ankara özelinde çalışılan konuların esasında mesleki eğitim sistemimizde karşılaşılan temel sorunlar olduğu ortaya konulmuştur.

Güven (2019) tarafından, İŞKUR'un düzenlediği mesleki eğitim programlarının etkinliği: Bursa örneği alan araştırması yüksek lisans çalışmasında,

Gelişmekte olan ülkeler gibi gelişmiş ülkelerin de işsizlik sorunu vardır. Artan işsizlik sorunu ekonomik, psikolojik ve sosyal birçok soruna neden olmaktadır. Teknolojik değişimler, küreselleşme, rekabet oranındaki artış, değişen üretim sistemi üretim faktörlerinden biri olan emek faktörünü de etkilemiştir. Değişim ve gelişimin gerisinde kalan ülkeler aktif ve pasif emek piyasası politikaları uygulamaktadır. Bu yüksek lisans çalışmasında aktif emek piyasası politikası araçlarından olan mesleki eğitim kursları incelenmiştir. Bu araştırma literatür alan taraması ile oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda aktif politikaların işsizliği dolaylı olarak etkilediğine varılmıştır. Bu çalışma Bursa ili üzerinde inceleme yapmış olup verilen mesleki eğitim kurslarıyla işsizlik oranlarında pek bir değişim olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Dezavantajlı grupların göz ardı edildiği gözlemlenmiş olup İŞKUR il müdürlüklerinin mesleki eğitim kursları

düzenlemenin yanı sıra işsizliği azaltmak amacıyla daha sonraki işe yerleşme süreçlerini de takip etmesi gerektiği çıkarımı yapılmıştır.

Şahin (2023) tarafından, büyüme ve teknolojinin istihdam üzerine etkisi: Türkiye örneği alan araştırması yüksek lisans çalışmasında,

Bu çalışmada büyüme ve teknolojinin istihdam üzerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi ekonometrik analizdir. Türkiye’de yıllar içerisinde pozitif büyüme görülmüştür fakat bunun yanı sıra istihdam da azalmıştır. Böylelikle büyümenin de dengesiz ve istikrarsız olduğu sonucu çıkarılmıştır. Türkiye’de istihdam politikalarının gözden geçirilmesi ile büyüme ile istihdam artışının da desteklenebileceği savunmuştur. Büyüme ile orantılı bir istihdam sağlamak için yapısal çözümlere gidilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de büyümenin istihdam oluşturması için yüksek katma değerli, üretime dayalı, tüketimde dışa bağımlılığı azaltacak politikaların uygulanması ve bu yönde büyüme modeli oluşturulması gerektiği sonucu çıkarılmıştır.

Koçak, Altun (2010) tarafından, ceza infaz kurumlarındaki mesleki eğitim faaliyetlerinin hükümlü istihdamına katkıları alan araştırması makalesinde,

Toplumda farklı kesimler işsizlikle karşı karşıyadır. Bu kesimlerden bir tanesi olan eski hükümlüler sahip oldukları dezavantaj nedeniyle sosyal hayattan soyutlanıp toplum dışına itilirler. Sosyal hayatta yer alamayan eski hükümlüler iş bulma süreçlerinde de haliyle olumsuzluklarla karşılaşır. Eski hükümlülere verilen mesleki eğitim faaliyetleri ile bu süreçte olumsuzlukların önüne geçilmesi üzerine çalışılmıştır. Bu makalede literatür tarama, karşılaştırmalı analiz ve anket yöntemi kullanılmıştır. Hükümlünün hükümlülük sonrası başarısının bireysel istek ve becerilere bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra devletin hem yasa koyucu hem de istihdam yaratıcı bir işveren olarak çalışma koşullarını düzenlemesi ve gerekli yaptırımlar uygulaması gerektiğinin sonucuna varılmıştır.

Kara (2014) tarafından, eski hükümlülerin istihdamında yaşanan güçlükler ve İşkur’un bu konudaki rolü alan araştırması uzmanlık tezinde,

İşsizliğin kaynağında iradi ve gayri iradi iki neden vardır. Çözüm üretilmesi gereken işsizlik türü gayri iradi nedenlerden kaynaklanan işsizliktir. Özellikle dezavantajlı gruplar gayri iradi nedenlerden kaynaklı iş bulmakta zorlanırlar. Araştırmada çeşitli kitap, dergi, makale gibi basılı kaynaklardan, mevzuat metinlerinden, internet kaynaklarından ve resmi istatistiklerden yararlanılmıştır. Çalışmada dezavantajlı grup olan eski hükümlülerin istihdam sorunları üzerinde durulmuştur. Devlet hem istihdamı artırıcı düzenlemeler hayata geçirmeli hem de toplumdaki ön yargıyı kaldırmak için tedbirler almalıdır. Ceza infaz kurumunda iken gerekli mesleki eğitim programlarına katılmalı ve tahliye sonrasında da gerekli istihdam tedbirleri uygulanmalıdır. Sonuç olarak, eski hükümlünün çalışma hayatında yer alabilmesi için gerekli mesleki eğitimi almalı ve devletin de konunun tarafı olan kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde olmalıdır. Devlet gerekli mevzuat ve düzenlemeleri yapmalı ve uygulamasında çıkan sorunları çözmelidir sonucuna varılmıştır.

Erel (2022) tarafından, eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasındaki koşulları: İzmir ili örneği alan araştırması yüksek lisans tezinde,

Çalışmada dezavantajlı durumları sıklıkla vurgulanan eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasındaki koşulları incelenmiştir. Araştırma kuram ve uygulama bölümlerinden oluşmaktadır. Kuramsal bölüm, yazın taraması yöntemi ile uygulama bölümü ise yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği ile bundan elde edilen veriler ise içerik analizi tekniği ile yorumlanmıştır. Araştırmanın temel bulguları arasında, eski hükümlünün verimli ve çalışkan olması durumunda işverenlerin eski hükümlü çalıştırılmasına olumlu bakmasına, çalıştırmam diyen hiçbir katılımcının bulunmamasına ve bazı işverenlerin ise çalıştırmam ama suça bağlı dediği sonucuna varılmıştır. Alan araştırması kapsamında ise ceza infaz kurumunda veya tahliye sonrası eğitim, kurs gibi faaliyetlere katılım oranının oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlanan bu faaliyetlerin işe girmede fayda sağlamayacağı düşüncesi ile düşük oranda olduğu anlaşılmıştır. İzmir ili il istihdam ve mesleki eğitim kurulu raporuna göre eski hükümlülere hiç kurs açılmamış olup hükümlülere yönelik düzenlenen hiçbir kurs işe yerleştirme ile sonuçlanmamıştır verileri elde edilmiştir. Ayrıca eski hükümlülere yönelik hibe desteğinden haberi olmayan bir eski hükümlünün haberi dahilinde olsaydı kendi işini

kurabileceği belirtilmiştir. Genel olarak farklı yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet gibi değişkenlerin sorulara verilen yanıtları önemli ölçüde etkilemediği görülmüştür. Çalışmanın bulgularındaki en temel kısıt eski hükümlülerin işledikleri suçları söylemekten çekinmesinden kaynaklanan işgücü piyasasında bir etkisinin olup olmadığının tespitidir.

Aksoy (2019) tarafından, dezavantajlı bireylerin istihdamına yönelik politikalar: gelişmiş ülke örnekleri ve Türkiye için politika önerileri alan araştırması yüksek lisans tezinde,

Öncelikle çalışmada dezavantajlı gruplara yönelik nüfus ve istihdam verileri incelenmiştir. İstihdam politikalarının gelişmiş ülkelerdeki örnekleri ele alınmış olup dezavantajlı gruplar bakımından incelenmiştir. Son olarak Türkiye’de işgücü piyasasının nüfus, emek ve istihdam verileri incelenmiştir. Ve Türkiye’de dezavantajlı grupların istihdam edilmesindeki sorunlar ele alınmış olup bu sorunların çözümleri üzerinden çalışmalar yapılmıştır. Araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada incelenen mevzuat ve destek programlarının karşılaştırmalı incelenmesi sonucunda düzenlenen istihdam projelerinin, mesleki eğitim programlarının artırılması gerektiği, sadece belirlenen kota ve korumalı iş yerlerinde değil her alanda dezavantajlı gruplara istihdam imkanlarının sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. İstihdam edilebilirliği kısıtlı olan eski hükümlü bireylerin nakdi ve aynı yardımların artırılması ile tekrar suça yönelimlerinin azalacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca her dezavantajlı grubun istihdamı ile ilgili sorunların ve çözüm yollarının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şen (2018) tarafından, işsizlikle mücadelede İŞKUR mesleki eğitim kurslarının istihdama katkısı: Trabzon ilinde bir araştırma makalesinde,

Kısa vadede işgücünün istihdam edilebilirliğini arttıran mesleki eğitim programları ile işgücü piyasasının taleplerinin karşılanması amacıyla yapılan bu araştırma makalesinin amacı İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarının istihdama katkısını ve mesleki eğitim kurslarına katılanların kurstan memnuniyetlerinin farklı demografik değişkenlerle olan ilişkisini incelemektir. Araştırmada anket yöntemi uygulanmış olup anketlerin değerlendirilmesinde frekans dağılımı, güvenirlilik analizi, t-

testi, çapraz tablo ve varyans analizi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2012 yılında Trabzon ilinde İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarına katılan kursiyerler oluşturmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuca göre, özellikle istihdam garantisi olmayan mesleki eğitim kurslarının istihdama katkısının düşük olduğu ve amacından saptığı tespit edilmiştir. Elde edilen bir başka sonuç ise mesleki eğitim kursuna katılan kursiyerlerin neredeyse yarısının bir işte çalıştığının yani mesleki eğitim kurslarının istihdama katkı sağladığının sonucu çıkarılmıştır ancak çalışan kursiyerlerin almış oldukları mesleki eğitim ile alakasız mesleklerde çalışması ise kursların etkinliğini düşürmüştür.

Tarhan (2018) tarafından, İŞKUR tarafından yürütülen mesleki eğitim kurslarının Denizli ili örneğinde değerlendirilmesi alan araştırması uzmanlık tezinde,

Aktif işgücü piyasası politikalarından istihdamı arttırmaya yönelik en önemli politika mesleki eğitim kurslarıdır. Çalışmada, mesleki eğitim kurslarının niteliği ve verimliliği araştırılmış olup istihdama katkıları beklentiyi karşılama imkanları Denizli ili özelinde çalışılmıştır. Tez hazırlanırken literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Daha sonraki süreçte ise Denizli ilindeki mesleki eğitim kurslarına katılmış kursiyerlere anket çalışması yapılmıştır ve mesleki eğitim kurslarının istihdama sağladığı katkı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak katılımcıların ciddi bir kısmının istihdamda bulunmadığı ve kursu tamamladıktan sonra da gelir getirici bir işte çalışmadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan ankette kursiyerlerin %73.1 gibi ciddi bir kısmının verilen mesleki eğitim kursu ile ilgili alanda istihdam edilemediği sonucu çıkmıştır. Mesleki eğitim kurslarının sadece günümüzde var olan mesleklerle ilgili değil de gelecekte önem kazanabilecek mesleklerle ilgili olması bu kurslara ciddi vizyon katabileceği öngörülmüştür. Hiç istihdam garantili kurs açılmaması da mesleki eğitim kurslarının istihdam sağlamadaki başarısızlığını ortaya koymuştur. Daha çok hobi niteliğindeki kursların işgücü piyasası ihtiyacını karşılamadığı sonucuna varılmıştır. Daha çok ilkokul mezunlarının katıldığı bu kursların cazibesini arttırarak üniversite mezunlarının, üniversite öğrencilerinin katılımlarıyla mesleki eğitim kurslarının etkinliği ve istenileni gerçekleştirilmesi sağlanabilir sonucuna ulaşılmıştır.

Sarıdiken (2014) tarafından, Hükümlü ve tutukluların meslek edindirme faaliyetlerinin iş yaşamlarına etkisi: Maltepe ceza infaz kurumları kampüsünde örnek çalışma alan araştırması yüksek lisans tezinde,

Araştırmada ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve denetimli serbestlikten faydalanan hükümlü ve tutukluların demografik özellik, cezaevi özelliğine göre meslek edindirme faaliyetlerinin etkinliği incelenmiştir. Araştırmada anket yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda meslek edindirme faaliyetlerine ilişkin herhangi olumlu ya da olumsuz sonuca varılmamıştır. Ayrıca demografik özellik ve cezaevi özelliğine ilişkin verilen mesleki eğitim faaliyetlerinde farklılaşma olmadığı gözlemlenmiştir.

Güngör (1997) tarafından, Türkiye’de hükümlülerin meslek edindirilmelerine yönelik hizmetler ve eski hükümlülerin istihdam edilebilirliği alan araştırması yüksek lisans tezinde,

Çalışmada eski hükümlülerin nitelik, nicelik ve genel sosyo-ekonomik durumları incelenerek eski hükümlülük kavramının zihinde yarattığı fikirlerin eski hükümlülerin istihdam edilebilirliğini ne ölçüde etkilediği çalışılmıştır. Sonrasında eski hükümlülerin haklarının korunabilmesi amacıyla neler yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Çalışmaya ışık tutmak ve eski hükümlülerden de görüş ve öneriler alabilmek amacıyla Eskişehir Açık Cezaevinde bulunan hükümlülere anket uygulanmıştır. Suçluları yakalama tekniklerinden başlayıp salıverilmelerine kadar birçok sonuç ve öneri çıkarımında bulunulmuştur. Suçlular daha yakalanırken dahi eski hükümlü ise hemen yaftalandığı ve bunun yapılmaması gerektiği düşünülmektedir. Hapishanelerde suçluların rehabilitesinin kolay olabilmesi için benzer suçları işleyen ve aynı düşünceye sahip hükümlülerin aynı koşullarda barındırılması sonucu çıkarılmıştır. Çünkü cezaevi ortamında hükümlülerin birbirlerini çok çabuk etkileyebileceği görülmüştür. Hükümlülere cezaevinde kaldıkları süreç boyunca gelecekle ilgili bir amaç kazandırılması gerekliliği sonucu çıkarılmıştır. Cezaevleri iş yurtlarında hükümlülere hükümlülük süreleri bittikten sonra da toplum tarafından kabul görmeleri için iyi bir eğitim, öğretim imkanı sunulması sonucuna varılmıştır. Teknolojik olarak eskimiş olanı değil gündemi takip eden eğitimler almak isteyen hükümlülerin bu isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği

düşünülmektedir. Salıverilmeden önce hükümlü karşılaşılabileceği problemleri öngörmeli ve cezaevleri tarafından rehabilite edilmeleri sonucu çıkarılmıştır. En son olarak ülkenin yapısı ve koşullarına göre e uygun kurallar belirlenip yasalaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

3. BÖLÜM

3. Eski Hükümlülerin İstihdamda Karşılaştıkları Sorunlar

Bir işte çalışma insanlar için kaçınılmaz bir zorunluluk ve aynı zamanda da insanların çalışmasıyla birlikte mutluluk getiren bir faaliyettir. İnsan bir işte çalışarak hem gelir elde etmekte ve hayatını idame ettirebilmekte hem de toplum içinde daha saygın, daha faydalı ve değerli hissedebilmektedir.

Çalışmanın, üretmenin sadece o işte çalışıp, üretime yarar sağlayacağını düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Çalışıp üretmenin sonucunda ortaya çıkan mal ve hizmetlerden bütün toplum yararlanmakta, çalışan kazanç sağlamakta, işveren kar elde etmekte ve devlet bu çalışma, üretme faaliyetlerinden vergi alarak gelir elde etmektedir. Bir işte çalışmanın böyle çok yönüyle düşünülmesi önemini ve büyüklüğünü daha net ortaya koymaktadır.

İşsizliğin nedeni bazen iradi bazen de gayri iradi olarak kaşımıza çıkmaktadır. İradi nedeni kişinin kendisinden kaynaklanan sorunlardan oluşmaktadır. Gayri iradi nedenler ise kişinin kendisinden bağımsız olarak ortaya çıkan sorunlardır. Aslına bakılırsa işsizlik üzerinde durulacak ve bir neden aranacak olursa gayri iradi sorunlara bakmak daha önemlidir. Çünkü işsizliğin gayri iradi nedeninde çalışmak isteyip de iş bulamama söz konusudur. Bunların başında iş bulup çalışmak isteyen fakat içinde bulunduğu dezavantajlı durum nedeniyle iş bulamayan kişiler bulunmaktadır. Bu kişilere engelliler, eski hükümlüler, kadınlar, gençler, göçmenler, yaşlılar örnek verilebilir. Dezavantajlı grup içinde yer alan bu insanlar iş bulup çalışsalar dahi işlerini kaybetme riskiyle sürekli karşı karşıyalardır. Günümüzde özel politikalar gerektiren dezavantajlı grupta yer alan bu insanlara iş hayatına girmeleri ve sürdürülebilir bir şekilde iş hayatında kalmaları, istihdamları için birçok çalışma yürütülmektedir.

Her toplumda farklı nedenler yüzünden suç işleyen ve bunun sonucu olarak cezaevine giren pek çok insan vardır. Bu insanlar cezaevinde cezalarını çekip, özgürlüklerine kavuştuklarında topluma tekrar katılmayı, bir iş bulup hayatlarını idame ettirebilmeyi istemektedirler. Fakat eski hükümlü adı altında önyargı ve iş gücü piyasasındaki talep yetersizliği sonucunda istihdam edilebilme şansları düşmektedir.

Hayatlarını idame ettirebilmek, toplumda bende varım diyebilmek açıkçası hayatı anlamlandırabilmek için her insanın çalışmaya ihtiyacı olduğu gibi eski hükümlülerin de iş hayatında bulunmaya ihtiyaçları vardır. Fakat bu iş bulma ve istihdama katılma sürecinde hiçte istemedikleri bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ve bu durumdan çıkmak hiçte kolay olmamaktadır. Toplum tarafından yaftalanan bu kişiler toplumda ikinci sınıf insan muamelesi görmektedirler. Cezalarını çekmelerine rağmen bu insanlar cezaevinden çıktıktan sonra eski hükümlü diye etiketlenmekte toplum tarafından dışlanmaktadır. Bu suçlu olma durumu cezalarını çekmiş olmalarına rağmen bir türlü yakalarını bırakmamaktadır. Bu olumsuz duruma rağmen Anayasa, Yasalar, Yönetmelikler eski hükümlü bireyler hakkındaki yasal düzenlemelerle eski hükümlüleri topluma tekrardan kazandırmayı, eski hükümlülerin istihdam edilmesi sonucu toplumun kazanacağını savunarak olumsuzlukları olumluya çevirmenin önemi üzerinde durmaktadır. Eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra bir işle uğraşmaları, istihdam edilmeleri önemli oranda suça tekrardan kaşımalarının önüne geçmekte ve içinde bulunduğumuz toplum daha güvenilir bir toplum olmaktadır. Bu durum sadece konun bir boyutunu oluşturmaktadır. Daha güvenli bir toplum olmanın yanı sıra devletin sosyal yardım olarak adlandırılan harcamaları da azalacaktır. Eski hükümlü iş gücüne katılarak artık devletin yardımına muhtaç değil de kendi el emeğiyle elde etmiş olduğu gelire yaşamını devam ettirmiş olacaktır.

Özellikle sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle dezavantajlı gruplara bu tür olumlu yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Artık devlet vatandaşlarına eğitim, sağlık, adalet gibi hizmetlerin yanı sıra sosyal korunmayı da içeren hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler sonucunda düşük gelirli, toplum tarafından ayrıştırılıp, dışlanmış olan dezavantajlı kesimin refah düzeyini arttırmayı amaçlamaktadır. Yürürlükte bulunan T.C. Anayasasının 2'nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğunu söylemektedir. Yine 1982 Anayasamızın 49 uncu maddesinde çalışmanın, herkesin hakkı ve ödevi olduğu söylenmektedir. Anayasamızda 3/10/2001 yılında yapılan değişiklikte şu hükme yer verilmiştir; *“Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.”*

Anayasa normlar hiyerarşisinin en üstünde yer aldığından dolayı kanun, yönetmelikler anayasayla uyuşan, paralel kararlar olmak zorundadır. Anayasaya uygun düzenlemelere eski hükümlüler çalışma yaşamının içinde bulundurulmaya ve korunmaya sağlanmaktadır. Fakat bu kolay bir iş değildir. Çünkü eski hükümlülerin önünde birçok engel ve olumsuzluklar bulunmaktadır. Meslek sahibi olmama, tecrübe kazanamamış olma, toplumdaki önyargılar, iş gücü piyasasından kaynaklanan sıkıntılar bu engel ve olumsuzluklara örnek sayılabilir. Buradaki bir sorun da yasal düzenlemelerdeki eksiklik ve yetersizliktir. Eski hükümlüler hakkındaki sorunların kökten çözümü sağlayabilecek kadar kapsamlı düzenlemeler ve çalışmalar yapılmamıştır. Kökten çözümün sağlanabilmesi için toplumun büyük bir çoğunluğunun algısının değişmesi gerekmektedir ve eski hükümlülerin de içinde bulunduğu topluma tam manasıyla alışılması gerekmektedir. Çözümü uzun vade sağlanabilecek olan eski hükümlü sorunu, çözümü sonucunda bütün bir topluma ve eski hükümlülere sunacağı sosyal ve ekonomik fırsatları düşünüldüğünde üzerinde önemle ve titizlikle durulması gereken bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

Eski hükümlülere yönelik düzenlemeler yapılırken bundan sadece eski hükümlüler değil onların aileleri de etkilenmektedir. Aile birliğinin sorunsuz ve sağlıklı olması aynı zamanda toplumunda sağlıklı olması demektir. Bundandır ki eski hükümlünün istihdam edilmesi çok önem arz eder. Ayrıca eski hükümlünün iş gücüne katılması sonucu elde ettiği gelir, milli geliri arttıracığı için ekonomik açıdan da önem arz etmektedir. İstihdamda bulunamayan eski hükümlüler üretime katılmayan ve sadece tüketen, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının yardımlarıyla yaşayan bireyler olmanın ötesine geçemeyerek sosyal ve ekonomik açıdan bağımlı olacaklardır. En önemlisi ise iş gücüne katılmayan, istihdam edilemeyen eski hükümlülerin bunun getirdiği olumsuzluklar neticesinde tekrar suç işleyerek cezaevine dönebilme ihtimallerinin olmasıdır. Bu ihtimalin gerçekleşmesiyle eski hükümlü özgürlüğünden ve içinde bulunmaya çalıştığı toplumdan tekrar soyutlanacaktır.

Eski hükümlülerin çok az bir kısmının kendi işyerleri olduğunu göz önünde bulundurursak, başka bir işverene bağlı olarak çalışmaktan başka seçenekleri bulunmamaktadır. Bir meslek sahibi olmama, işte tecrübesiz olmaya bir de işverenlerin ön yargısı eklenince eski hükümlü için olumsuzluklar daha da artmaktadır.

3.1. İstihdamda Eski Hükümlülük Niteliğinin Getirmiş Olduğu Sorunlar

Cezaevinde işlediği suçun cezasını çekip tekrar eski yaşamına dönen eski hükümlüler için çözüm bulunması gereken en önemli sorun kimseye muhtaç olmadan hayatını idame ettirebileceği bir iş bulmasından geçmektedir. Fakat eski hükümlüler için bu pek de kolay olmamaktadır. Bu olumsuz tablonun en önemli nedenleri başında eski hükümlü niteliğinin getirdiği sorunlardır.

Toplumun yani işverenlerin eski hükümlülere karşı geliştirdikleri ön yargı eski hükümlülerin istihdamının önüne geçmektedir. İşverenler eski hükümlülere karşı bir direnç göstererek işe almaktan çekinmektedirler. Eski hükümlünün geçmişte işlediği suç işverenler açısından güvensizliğe, itibarsızlığa ve şüpheye neden olmaktadır. Yani eski hükümlülerin geçmişte yaptıkları hatalar bir türlü yakalarını bırakmamaktadır. İşverenler eski hükümlülerin suça meyillerinin normal bir bireyden daha fazla olduğunun farkında olmasından dolayı eski hükümlülere iş vermekten çekinmektedir. Veya işe aldıkları eski hükümlülere güvensizliklerinden dolayı iş ortamında olumsuz tavır sergileyerek çalışma ortamını olumsuz etkileyeceğinden korkmaktadır. Bunların tamamı aslında bir ön yargıdır. Bu ön yargılar yerine eski hükümlülere güven duyup onları toplum içine dahil ederek suça meyillerini yok etmek insani bir görevdir. Eski hükümlülerin de toplum içinde bulunmaya haklarının olduğu hiç kimse tarafından unutulmamalıdır.

Eski hükümlülerin istihdamda karşılaştıkları sorunlar iki yönlüdür. Bunlar:

- Arz Yönlü nedenler
- Talep Yönlü Nedenler

3.1.1. Arz Yönlü Nedenler

Eski hükümlülerin istihdam edilmelerinin önündeki en önemli engellerden biri. Bu kesimin çalışma konusundaki kendilerinden kaynaklanan sorunlardır. Bu sorunlar şu başlıklar altında toplanabilir.

3.1.1.1. Düşük veya Yetersiz Eğitim

Eski hükümlülerin çalışma isteklerini engelleyen ilk neden bu kişilerin sahip olduğu yetersiz veya hiç olmayan eğitim düzeyidir. Aldıkları eğitimin yetersizliği nedeniyle iş bulamayacaklarına inanmaları nedeniyle iş arama isteği duymamaktadırlar.

Eđitim eksikliđi çalıřacakları nitelikli iřleri yapma konusunda yetersiz olmalarına neden olmakta ve bu nedenle iř ararken daha çok dūřuk nitelikli iřleri aramalarını gerektirmektedir. Bu iřlerin gelir dūzeyinin dūřuklūđu ve sūreklilik arzetmemesi nedeniyle çalıřmaktan kaçınmalarına neden olmaktadır.

Bu durumun tespitinde kullanılacak eğitim verileri en son 2020 yılında verilmiş olup bu yıl itibariyle CİK'larındaki mahkumlardan kadınların %65,75'i, erkeklerin ise %67,94'ü lise ve dengi okul eğitimi almamış kişilerden oluşmaktadır.

3.1.1.2. Mesleki Deneyim Eksikliği

İřgücü piyasasında gerek eski hūkūmlūler gerekse ilk kez girecek gençlerin karřılařtıđı en önemli sorun yetersiz deneyimdir. Bu durum eski hūkūmlūlerin iř hayatına atılmalarının önünde önemli bir engel oluřurmaktadır. Suç iřlemeden önce mesleki eđitimi olmadıđı gibi iř deneyiminin de olmaması veya uzun mahkumiyet sūreci sonrasında mesleki bilgi kayıpları bireylerin çalıřma isteklerini olumsuz yōnde etkilemektedir.

3.1.1.3. Ruhsal ve Olumsuz alışkanlıklar

Eski hūkūmlūlerin suç iřlemelerine neden olan olguların bařında bađımlılık (uyuřturucu, alkol, kumar vb.) sorunları gelmektedir. Bu kiřilerin bađımlılıkla mūcadele konusunda yeterli destek almamaları nedeniyle alışkanlıklarından kurtulamamaları ve bu nedenle dūzenli bir iř hayatına uyum sorunları yařamaları iř aramalarına engel olmaktadır.

3.1.1.4. Aile ve sosyal evre

Eski hūkūmlūlerin çalıřma isteklerinin önündeki bir diđer etken ise aile yapısı ve arkadař çevresidir. Tahliye sonrası birey tekrar eski yařamına dōnmekte ve kendisini suça teřvik eden arkadař çevresine katılmakta, aile bireyleri ile olan yanlıř iletiřimler çalıřma isteđini engelleyebilmektedir.

3.1.2. Talep Yōnlū Sorunlar

Bu nitelikteki sorunlar bireyden çok iře alım sūrecinde karřılařılan sorunlardan oluřmaktadır.

3.1.2.1. Ekonomik Nedenlerden Kaynaklanan Sorunlar

Ekonomi birçok şeyi etkilemekte ve yön vermektedir. Ekonomik durum birçok şeyi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.

İstihdam konusu da gayet tabii ekonomi ile alakalı bir konudur. Ekonomi ne kadar güçlü ve sağlam olursa istihdam edilme de istihdam edilenlerin istihdamda kalabilmeleri de o kadar kolay olmaktadır. Bundandır ki eski hükümlü istihdamı da ekonomik durumdan etkilenir. Ekonominin güçlü olmadığı, ekonomik krizlerin yaşandığı, iş gücü piyasasının bozuk olduğu bir ortamda işsizlerin iş bulması hele bir de dezavantajlı grup olan eski hükümlülerin iş bulması oldukça zordur.

Ekonominin canlanma dönemlerinde yaratılan iş olanakları daha çok nitelikli işlerden oluşmaktadır. Bu nedenle işverenlerin talepleri bu niteliğe sahip kişilere yönelirken eski hükümlüler için istihdam sınırlı olmaktadır. Ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde ise eski hükümlülerin şansı yok denecek kadar azalmaktadır.

3.1.2.2 Sosyal Nedenlerden Kaynaklanan Sorunlar

İstihdam edilmede eski hükümlü niteliği ve ekonomik nedenler dışında sosyal nedenlerden kaynaklanan sorunlar da önemli engellerdendir.

Eski hükümlülerin iş bulup istihdam edilmesi kadar istihdam edildiği işte devam edebilmesi de büyük önem taşımaktadır. İşverenlerin ve eski hükümlülerin çalışma arkadaşlarının, eski hükümlüleri kabullenmeleri de hayli vakit almaktadır. Toplumda oluşturulan önyargılar ister istemez işverenleri ve öteki çalışanları etkilemektedir. Eski hükümlülerle aynı ortamda bulunan işverenler ve öteki çalışanlar eski hükümlüler hakkında kuşku, güvensizlik oluşturmaktadırlar. Dezavantajlı gruplar için bu sosyal nedenlerden kaynaklanan sorunlar aşılması gereken en önemli sorunlar arasındadır. Bu sorunun aşılmasının en önemli çözümü, toplumdaki insanların ön yargılardan kurtularak zihinlerindeki olumsuzluklardan arınmaları gerekmektedir. Yoksa eski hükümlüler kendilerini toplum tarafından dışlanmış, bulunduğu topluma ayak uyduramayan, iş gücüne katılamayan biri olarak görerek suça tekrardan yönelmeye meyledeceklerdir.

Kitle iletişim araçları olan telefon, internet, televizyon, gazete, dergi ile kısa zamanda birçok insana ulaşarak toplumda eski hükümlülere sergilenen yanlış tutum ve

davranışların, ön yargıların önüne geçerek eski hükümlüler hakkında toplum bilinçlendirilebilir.

Diğer yandan toplum tarafından bilinen şirketler de eski hükümlülerin istihdamını sağlayarak toplumdaki diğer kesimlere örnek teşkil edebilir.

Kamu veya özel sektörde eğitim ve öğretim hizmeti veren kurumlara da eski hükümlülerin istihdamının sağlanması hakkında önemli görevler düşmektedir. Eğitim kurumlarında eğitim gören öğrenciler eski hükümlüler hakkında bilinçlendirilip toplumda yaşayan her insan gibi onların da hak ve özgürlüklere sahip olduğu ve bu hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesi gerektiği bilgisi verilmelidir. Bu tutum toplumdaki ön yargının önüne geçmeye az da olsa katkı sağlayacaktır.

Yine aynı şekilde iş hayatında önemli baskı grubu olan sendikalar da devleti ve toplumu eski hükümlüler hakkında harekete geçirebilir. Sendikalar eski hükümlülerin istihdamını kolaylaştırma imkanına sahiptirler. Bu hareket eski hükümlülerin kendilerini toplumun bir parçası olarak kabul etmeleri açısından önemlidir.

3.1.2.3. Yasal Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar

Eski hükümlü yani cezasını çekmiş olan bireyin tahliye sonrası topluma dönmesi ve normal bir hayat sürmesi suçun önlenmesi için çok önemlidir. Dünyada bunu sağlamak için uygulanan yöntemlere bakıldığında uygulanan politikalar şu başlıklar altında toplanmaktadır.

Kota sistemi: Eski hükümlülerin topluma uyumunu sağlamak için işverenlerin belirli oranlarda bu kişileri çalıştırma zorunluluğunun getirilmesi şeklindeki bir uygulamadır.

Teşvik sistemi: İşverenlerin çalıştırdıkları bu kişiler için vergi, sosyal güvenlik primi gibi konularda devletçe muaf tutulma ya da mali destek sağlanması şeklinde yapılan bir uygulamadır.

Mesleki eğitim: Eski hükümlülerin kamu veya da özel kurumlarca istihdam edilmelerini sağlayacak eğitime tabi tutulması şeklinde yapılan bir uygulamadır.

Türkiye’de bu üç sistemde uygulanmakla birlikte özellikle 2008 yılında 4857 sayılı İş Kanununda yapılan değişiklikle özel sektör işverenlerinin eski hükümlü istihdam etme zorunluluğunun kaldırılması bu kesim için ciddi olumsuzluklara yol açmıştır.

4. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler

Türkiye’deki yasal düzenlemelerin önemli bir kısmı eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılması, sosyal ortama uyumlarının sağlanması, iş arama ve bulma süreçlerinde karşılaştıkları engellerin en aza indirgenmesi üzerine oluşturulmuştur. Bu konuda Türkiye’deki eski hükümlülerin mesleki eğitimine ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamalar ele alınarak eski hükümlülerin topluma tekrardan katılma süreçlerinin yasal çerçevede nasıl desteklendiği anlaşılması amaçlanmaktadır. Eski hükümlülerin mesleki eğitimlerini ulusal ve uluslararası çerçevenin oluşturduğu düzenlemeler ve uygulamalar açısından ele alınmıştır.

4.1. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Ulusal Hukuki

Dayanaklar

Bu başlık altında ulusal düzenlemeler incelenmiştir.

4.1.1. 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Anayasamızda eski hükümlülerin korunmasına ilişkin olarak hususi bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat toplumda dezavantajlarından dolayı sürekli olarak ayrımcılığa maruz kalan ve toplum tarafından soyutlanmaya çalışılan eski hükümlülerin korunmasına yönelik anayasamızın 2. ve 5. maddesinin konuya ilişkin genel bir yaklaşım gösterdiği görülmektedir.

II. Cumhuriyetin nitelikleri

MADDE 2- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

MADDE 5- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve

sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Anayasamızın 2. maddesini dezavantajlı grup olan eski hükümlülerin korunması açısından değerlendirebiliriz. Çünkü sosyal hukuk devleti vatandaşlarına insan onuruna saygılı bir yaşam için ekonomik ve sosyal koşulları oluşturan devlettir. Sosyal hukuk devleti vatandaşları arasında ayırım yapmadığı gibi eski hükümlüler gibi dezavantaja sahip vatandaşları için de özel düzenlemelerle eksikliklerini hissettirmemekle mükelleftir. Eski hükümlülerin de suçlarının cezalarını çektikten sonra hayata tutunabilmeleri için güvenlik, iş ve barınma sorunlarını çözmeleri gerekmektedir. Fakat toplumdaki eski hükümlülere karşı olan peşin hükümler, eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonraki süreçte de cezalarının devam etmesine ve toplumdan soyutlanmalarına neden olmaktadır. Sosyal hukuk devleti burada devreye girerek yaptığı düzenlemeler ve aldığı önlemlerle ayrımcılığa uğrayan dezavantajlı gruptan olan eski hükümlüler için bir şeyler yapması gerekmektedir.

Anayasamızın 5. Maddesinde devletin temel amaç ve görevleri yer almaktadır. Devletimizin temel amaç ve görevleri arasında sayılan kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişi hak ve hürriyetini koruyacak ve sosyal hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacak yani kişinin maddi ve manevi olarak kendini geliştirmesindeki engellerin kaldırılmasındaki gerekli şartları sağlayacak ve bu toplumun her kesimi için geçerli sayılacaktır. Bundan hareketle eski hükümlüler için de bu engellerin kaldırılması gerekmektedir. Eski hükümlüler toplumundan soyutlanması durumunda devletin yani toplumun huzurunu ve refahını bozacak eylemlerini tekrarlaması kaçınılmaz olacaktır. Anayasada yer aldığı gibi eski hükümlülerinde toplumun diğer vatandaşları gibi önlerindeki engellerin kaldırılarak uygun ortamın sağlanması devletin hem görevi hem de amacı olmalıdır.

Anayasamızın 10. maddesinde, herkesin kanun önünde eşit olduğunu ve hiçbir kişi ya da zümrenin ayrıcalığının olmadığı yer almaktadır. Anayasanın 10. maddesine 7 Mayıs 2010 tarihli 5982/1 sayılı ek madde ile dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için yapılan pozitif ayrımcılığın ve bu kişileri korumak amacı güden düzenlemelerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı eklenmiştir. Bu düzenleme toplumun

zayıf kesimlerinin tamamı olmasa da belli bir kısmını görmüş ve bu sorunların çözümüne karşı yapılan düzenlemelerin toplumdaki diğer vatandaşların itirazlarını ortadan kaldırmak en başından amaçlanmıştır.

Eski hükümlülerin sorunlarına yönelik ele almamız gereken bir diğer anayasa maddesi ise 17. maddedir. Anayasanın 17. maddesi “*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*” Demek suretiyle eski hükümlülerin çalışma hakkını korumaktadır. Her insan gibi eski hükümlüler de maddi ve manevi varlıklarını koruyabilmek için bir işte çalışmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için devlet eski hükümlülerin önündeki engelleri gidermesi gerekmektedir. Eski hükümlülerin önündeki en büyük engel daha işe başvurma aşamasında işverenlerin adli sicil kayıt belgesi istemeleriyle çıkmaktadır. Halbuki Anayasanın 20. maddesinde 2010 yılı 5982/2 sayılı ek maddede “*...Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir.*” şeklinde kişisel veriler koruma altına alınmış olup işverenlerin bu isteklerinin önüne geçilmesi zorunlu kılınmıştır.

Eski hükümlüleri ilgilendiren diğer maddeler ise anayasanın 48. ve 49. maddeleridir. 48. maddede herkesin istediği alanda çalışma ve sözleşme yapma özgürlüğüne, 49. maddede ise çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğuna yer verilmiştir. 2001 yılında 49. Maddede yapılan değişiklikle 4709/19 ile devletin çalışanların yaşam kalitelerini yükseltmek, işsizleri korumak, işsizliğin önüne geçmek, çalışanları ve çalışmayı desteklemek için gerekli tedbirler aldığı eklenmiştir. Yapılan bu değişiklik ile yine dezavantajlı gruptan olan eski hükümlülerin iş bulmadaki engellerin kaldırılması görevi devlete düşmektedir. Ama anayasanın bu açık hükmüne rağmen düzenlemeler tam tersi şekilde seyretmektedir. (Görücü, 2021: 153-190)

4.1.2. 854 Sayılı Deniz İş Kanunu

20 Nisan 1967’de kabul edilmiş olup ve 29 Nisan 1967 tarihli, 12586 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Eski hükümlülerin mesleki eğitimine yer vermeyen yasa, bu kesimin zorunlu istihdamını içeren bir düzenlemeyle yetinmiştir. 2008 yılında 4857 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler denizcilik işletmesi olan özel işyerlerini de kapsadığından bu alanda da ciddi istihdam daralmasına yol açmıştır.

4.1.3. 4857 Sayılı İş Kanunu

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. maddesi engelli ve eski hükümlü bireylerin istihdamı hakkındaki yasal düzenlemeleri içermektedir.

Kanun başlangıçta özel ve kamu kesimi için zorunlu istihdam uygulaması getirirken, 2008 yılında yapılan değişiklikle eski hükümlüler için özel sektör işyerlerinde bu zorunluluğu kaldırmıştır.

4.1.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı kanunun “*Ceza kanununun amacı*” başlığı altında yer alan 1. Maddesi kanunun amacının “... toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir.” Şeklinde ifade etmektedir. Suç işlenmesini önlemek ifadesini eski hükümlülerin tekrar topluma kazandırılması şeklinde yorumlayarak bu madde ile kanunun eski hükümlülerin topluma kazandırılmasını sağlayacak her türlü faaliyet için yasal dayanak oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Kanun 50/1-c fıkrasında kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar başlığı altında hakimin bu nitelikte suç işleyenlere hapis cezasına alternatif ve topluma kazandırma amacıyla bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak üzere gerekirse barınma imkanı sağlayan bir eğitim kurumuna devam etme cezası verebileceğini belirtmektedir.

4.1.5. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

5275 sayılı Kanun eski hükümlülerin istihdam edilmelerini sağlamaya yönelik faaliyetler için temel yasal dayanağı oluşturmaktadır. Kanunun “*İnfazda temel amaç*” başlıklı 3. Maddesi bu durumu şöyle ifade etmektedir.

“Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.”

Madde metninden de anlaşılacağı gibi infaz tedbirlerinin amacı suçluyu tekrar topluma uyumlu hale getirmektir.

Kanun 7. Maddesi suçluyu tekrar topluma kazandırmaya yönelik uygulamaların yani iyileştirmeye yönelik faaliyetlerin varlığıyla yetinmemekte aynı zamanda bu faaliyetlerin başarılı sayılabilmesi için mahkumların yeni tutum ve beceriler kazanmalarının oranına bakılması gerektiği hükmünü getirmektedir. Ayrıca mahkumların iyileştirme faaliyetlerine katılma yönündeki istekliliklerinin artırılması için gerekli önlemlerin alınarak teşvik edilmelerini emretmektedir.

5275 sayılı kanununun 26. Maddesi hükümlülerin iyileştirme programlarına uyma zorunluluğu getirmektedir.

Kanunun hükümlülerin CİK'larında meslek edinmelerini ya da var olan mesleklerini sürdürerek topluma geri dönme sürecinde başarılı olmalarının sağlanması için çalıştırılmalarına ilişkin kuralları da düzenlemektedir. Kanununun 29 ve 30. Maddeleri bu uygulamaların nasıl ve ne şartlarda olacağını düzenlemektedir.

29. maddeye göre hükümlülerin çalıştırılmaları kurum hekiminin uygun raporu sonrası ücreti karşılığında imkanlar ölçüsünde atölye ve işyurtları ile CİK iç hizmetlerinde çalıştırılabileceklerini belirttikten sonra (5275/29-1) bu çalışmanın amacının tahliye sonrasında yaşamlarını sürdürecektir bir meslek veya sanat öğrenmelerini sağlayarak bu yöndeki isteklerini geliştirmek ve güçlendirmek olarak belirtmektedir (5275/29-2).

Hükümlü çocukların çalıştırılmaları ise, ancak mesleki eğitim amacıyla olacağı hükmü ile çocukların başka türlü çalıştırılmaları önlenerek korumayı amaçlamaktadır.

4.1.6. Bakanlıklara Bağlı İlgili İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu)

2018 yılında cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumuna İlişkin Bazı Mali Hükümlerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile yapılan düzenlemelerin yerini alan kararname hükümlü ve tutukluların CİK'larında çalıştırılmalarını ve mesleki eğitimlerini düzenlemektedir.

Kararnamenin 6. Bölümünün 79.maddesi Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulan veya kurulacak olan işyurtlarının tanımını yaparken amacını da ortaya koymaktadır.

“MADDE 79 – (1) İşyurtları, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde aşağıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerdir: a) Hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek. b) Hükümlü ve tutuklulara bir meslek ve sanat öğretmek. c) Ünitelerde üretilen ekonomik değerleri pazarlamak.”

4.2. Eski Hükümlülerin Mesleki Eğitimine İlişkin Uluslararası Hukuki Dayanaklar

Dezavantajlı grup olan eski hükümlülerin hakları bazı uluslararası sözleşmelerle de korunmaktadır.

4.2.1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi

İnsan hakları beyannamesinde doğrudan eski hükümlülerin mesleki eğitimi hakkında bir madde bulunmasa da beyannamenin temel amacı olan her bireyin haklarına saygı duyulması ve bireyin onurunun korunması ana fikrinden eski hükümlülerin mesleki eğitimlerini destekleyici çıkarımlarda bulunmak mümkün olur. Madde 26’da herkesin eğitim hakkının olduğuna değinilmiştir. Yani eski hükümlüler de toplumun tıpkı öteki bireyleri gibi mesleki eğitim almakta serbest olduğunu ve teknik ve teorik eğitimlerle toplumda varlığını ispatlaması gerektiğine ulaşabiliriz. Yine aynı şekilde 23. maddede her bireyin özgürce çalışma ve istediği işi seçme özgürlüğüne sahip olduğuna yer verilmiştir. Eski hükümlülerin toplumda yargılanmadan ve yadırganmadan istediği işte çalışabilmesinin de yine temelinde alacağı mesleki eğitimle desteklenmesi gerektiği sonucunu çıkarmaktadır. Madde 25’te herkesin kendi ailesi ve kendisinin sağlığı ve refahı için güvence altında bir yaşam standardı hakkı olduğu yazmaktadır. Eski hükümlüler için bu yaşam standardı toplum tarafından dışlanmadan istedikleri işte çalışmaları yani aldıkları mesleki eğitimle mümkün olabileceği söylenebilir.

4.2.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “*Avrupa Cezaevi Kuralları*” başlıklı 3’ nolu tavsiye kararının 72. maddesine göre de “*Hapishanede işkence niteliğinde çalışmalar yapılamaz. Tutuklulara özellikle tehlikeli ya da sağlığa zararlı işler verilemez*” (72/1).

“Hükümlü tutuklular, doktorlar tarafından saptanmış fiziksel ve zihinsel yeteneklerine ve eğitim durumlarına göre, zorunlu çalışmaya tabi tutulabilirler” (72/2). “Tutuklulara, kendilerine normal bir iş günü meşgul edecek verimli bir iş verilmelidir” (72/3). “Bu iş, olanaklar ölçüsünde, tutuklunun serbest bırakıldıktan sonra normal olarak yaşamını kazanma yeterliliğini sürdürecektir ve geliştirecek nitelikte olmalıdır” (72/4). “Yararlı bir mesleki eğitimden yararlanmak isteyen tutuklulara, özellikle de gençlere böyle bir eğitim sağlanmalıdır” (72/5). “Akılcı bir mesleki seçim sınırları içinde ve yönetimin istekleri ve kurumun disiplini ile bağdaşmak koşulu ile tutuklular, yapmayı istedikleri işi seçebilmelidirler” (72/6).

Tıpkı insan hakları beyannamesi gibi Avrupa insan hakları sözleşmesi de eski hükümlülerin mesleki eğitimi hakkında doğrudan bir şey içermemektedir.

Avrupa insan hakları sözleşmesi madde 14’te ayrımcılık yasağına yer verilmiştir. İnsanlara hiçbir nedenden ayrımcılık yapılmayacağına değinilmiştir. Bu da demektir ki eski hükümlüler de toplumun öteki bireyleri gibi ayırım yapılmadan mesleki eğitim alma hakkına sahiptir. Yine madde 14’te özgürlük ve güvenlik haklarına yer verilmiştir. Eski hükümlüler özgürlüklerini yeniden kazanmaları ile toplumda mesleki eğitim ve rehabilitasyon ile sosyal hayata tekrardan uyum sağlayabilirler. Yani Avrupa insan hakları sözleşmesi eski hükümlülerin mesleki eğitimine doğrudan değinmese de bazı maddeleri ile dolaylı olarak yer vermiştir.

4.2.3. Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri (ILO)

Uluslararası çalışma örgütü sözleşmesi de diğer sözleşmeler gibi doğrudan olmasa da dolaylı olarak eski hükümlülerin mesleki eğitimleri hakkında bize bazı ipuçları vermektedir.

ILO no.111 eşitlik ve ayrımcılıkla mücadelede değinmektedir. Yani eski hükümlülerin adli sicilleri ile uğradıkları ayrımcılık mesleki eğitim ve iş fırsatlarının herkes gibi adil ve eşit sunulması sözleşmenin gereklerindedir. ILO no.142 çalışma hakkı ve istihdam teşviki üzerinde durmaktadır. Özellikle eski hükümlülerin mesleki eğitimi istihdamlarını kolaylaştıracaktır. Devletler eski hükümlüleri işgücü piyasasına katılmaya teşvik etme amacıyla mesleki eğitimler vermekle görevlidirler. Eski hükümlüler toplumdaki ayrıştırmadan istedikleri işte çalışma hakkında sahiptirler. ILO no.29 zorla çalıştırılma hakkındadır. Cezaevlerinde hükümlülerin zorla çalıştırılması

yasaktır. Fakat hükümlülerin rehabilitasyonu amacıyla yapılan eğitim ve programlar bu yasak dışında tutulmuştur. Bu maddelerden yola çıkacak olursak devletler toplumun refahı için eski hükümlüler için mesleki eğitim ve programlar düzenlemekle yükümlüdürler.

4.2.4. Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar

BM tarafından 1955 yılında kabul edilen kurallar mahkumların topluma kazandırılmasına yönelik uluslararası düzenlemeler arasında yer almaktadır.

Düzenleme Türkiye tarafından 1957 yılında imzalanmış ve 1977 yılında onaylanmıştır. Sözleşmenin “Çalışma” başlığı altında yer verilen kurallar şöyledir:

71. (1) *Mahpusların çalışması, cefa verici bir tarzda olamaz.*

(2) *Hapis cezası alan bütün mahpuslardan, sağlık görevlisi tarafından belirlenmiş fiziksel ve ruhsal şartlarına uygun bir işte çalışmaları istenir.*

(3) *Normal bir çalışma gününde mahpusların aktif olarak çalışmaları için, kendilerine yararlı nitelikte bir iş yaptırılır.*

(4) *Yaptırılan iş, mümkün olduğu kadar, mahpuslara tahliye edildikten sonra geçimini sağlama yeteneği kazandırır veya bunu artırır.*

(5) *Mahpusların ve özellikle genç mahpusların kazanç sağlamaları için yararlı olabilecekleri alanlarda kendilerine mesleki eğitim verilir.*

(6) *Seçilebilecek uygun meslekler arasından ve kurum idaresinin ve kurum disiplin şartlarına uygun olarak, mahpuslara yapmak istedikleri işi seçme imkanı verilir.*

72. (1) *Mahpusların normal mesleki yaşam şartlarına hazırlanmalarını sağlamak için, kurum içindeki çalışma düzeni ve yöntemi, mümkün olduğu kadar kurum dışındaki çalışma şartlarına benzetilir.*

(2) *Ancak mahpusların elde ettikleri kazançlar ve kendilerine verilen Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar 251 mesleki eğitim, kurum içinde belirli bir sektörden mali kazanç sağlama amacına yöneltilemez.*

73. (1) *Sanayi veya tarım kuruluşunun doğrudan idare tarafından işletilmesi ve özel işletmeciler tarafından işletilmemesi tercih edilir.*

(2) *Mahpusların idare tarafından işletilmeyen bir işletmede çalıştırılmaları halinde, mahpuslar her zaman kurum personelinin gözetimi altında bulunurlar. Eğer mahpuslar, hükümetin başka bir kuruluşu için çalıştırılmıyorlarsa, bu tip bir iş normal olarak verilen ücret, mahpusların ürettikleri dikkate alınarak, mahpusları çalıştıran tarafından tam olarak idareye ödenir.*

74. (1) Mahpus olmayan işçilerin güvenliğini ve sağlığını korumak için alınan önlemler, aynı oranda bu kurumlarda da alınır.

(2) Mahpusların iş kazası ve meslek hastalıklarından ötürü, mahpus olmayan işçiler için kanunun öngördüğü tazminattan daha az olmayacak oranda bir tazminat alabilmeleri için düzenleme yapılır.

75. (1) Mahpusların günlük ve haftalık çalışma saatleri, mahpus olmayan işçiler için uygulanan yerel kurallar veya gelenekler dikkate alınarak, yasayla veya idari düzenlemelerle belirlenir.

(2) Çalışma süresi, dinlenmek için haftanın bir günü ve mahpusların ıslah ve rehabilitasyonun gereği olarak eğitim ve diğer faaliyetler için yeterli zaman ayrılacak biçimde düzenlenir.

76. (1) Mahpusların çalışmalarına karşılık eşit ücret alabilecekleri bir sistem kurulur.

(2) Kurulan sisteme göre, mahpusların kazançlarından en azından bir kısmını izin verilen maddeleri kullanmak üzere alabilmeleri için harcamalarına ve bir kısmını da ailelerine göndermelerine izin verilir.

(3) Bu sistemde aynı zamanda, mahpusların kazandıklarının bir kısmı, salıverildiklerinde kendilerine geri ödenmek üzere, idare tarafından bir fonda biriktirilir.

Sözleşme Türkiye tarafından onaylanmış olması nedeniyle eski hükümlülerin mesleki eğitimi için yasal dayanaklar arasında yer almaktadır (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu,2025)

4.3.Eski Hükümlü ve Hükümlü İstihdamında Dünyadaki Bazı Örnekler

Hükümlü ve eski hükümlü bireylerin istihdam edilmesi ülkede bu bireylere verilen değer ile ölçülebilir. Türkiye’de olduğu gibi birçok ülkede de eski hükümlü ve hükümlü bireylerin topluma yeniden karışabilmelerinin ve istihdam edilebilmelerinin önemli olduğu bir gerçektir.

Cezaevlerinde hükümlülere mesleki eğitim faaliyetlerinin verilmesi evrensel bir uygulamadır. Ülkelerdeki İŞKUR benzeri kurumlar da hükümlü ve eski hükümlülerin hem rehabilitesini sağlar hem de istihdam edilmelerinde görev üstlenir. Fakat uluslararası düzeyde STK’ların ve işveren teşviklerinin daha etkili olduğu söylenebilir.

Almanya;

Almanya’da iş ve istihdam faaliyetlerini yürüten Federal İş Ajansı (Bundesagentur für Arbeit) hükümlü ve eski hükümlü bireyler için de faaliyetler yürüten bir kurumdur. Kurumun amacı, etkili bir işgücüne sahip olmak, çalışma ve istihdam faaliyetlerini sürekli düzenleyerek ve kontrol ederek işgücü piyasasını etkinliğini sağlamaktır.

Almaya işgücünde ayrımcılıkla mücadele etmektedir. Bundandır ki dezavantajlı gruplardan en sorunlu kesim olan hükümlü ve eski hükümlü bireylerin istihdam edilebilmesi oldukça önemlidir. İşgücünde ayrımcılıkla mücadelesinde mesleki eğitim kursları önemli bir araçtır. Almanya’da bulunan eski hükümlü bireylerin eğitim seviyelerinin artırılması için özel çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar arasında hapisanelerde yürütülen mesleki hazırlık kursları, iş danışmanlığı, psikolojik destek faaliyetleri yer almaktadır. Mesleki eğitim kurslarına katılım sağlarken hangi mesleğin kime uygun olacağı hakkında danışmanlık verilmektedir. Mesleki eğitime başlarken ilk olarak uzman kişiler tarafından kişinin güçlü ve zayıf yönleriyle başa çıkmaları için danışmanlık sağlamaktadırlar. Daha sonraki süreçte ise teorik bilgi kazanarak staj imkanı ile sektörde yer bulabilmekteler.

Amerika Birleşik Devletleri;

ABD’de iş ve istihdam faaliyetlerini Department of Labor – Reentry Employment Opportunities (REO) yürütmektedir. REO, birçok dezavantajlı gruplar ve eski hükümlüler için istihdam politikaları geliştirmektedir.

ABD’de istihdam programları işe ihtiyacı olan kişiler için yardım etmek amacıyla tasarlanmaktadır. ABD’de eski hükümlülerin ayırt edilmeden toplumdaki diğer bireyler gibi iş arama ve bulma süreçleri sağlandığı görülmektedir. Eski hükümlülere iş arama süreçlerinde daha kolay istihdam sağlayabilmeleri için mesleki eğitim, staj, mentorluk, işveren teşvikleri faaliyetleri sunulmaktadır. Eski hükümlü bireylerin topluma yeniden karışmaları, suç tekrarlarının önlenmesi, istihdama katılmaları ve daha iyi bir kariyere sahip olmaları temel olan amaçtır. ABD’de 2007 yılında çıkarılan “İkinci Şans Yasası” kapsamında eski hükümlü bireylerin de toplumda yeniden istihdam edilebilmeleri açısından hibe destekleri sağlanmaktadır.

İngiltere;

İngiltere işgücü piyasasının düzenlenmesi ve yönetilmesinden Department for Work and Pensions (DWP) sorumlu kurumdur. Dezavantajlı grupların istihdamına yönelik çalışmaları da bu bakanlık gerçekleştirmektedir.

İngiltere’de 10 ila 17 yaş arasındaki çocuklar bir suç işlediklerinde tutuklanabilirler. (<https://www.gov.uk/age-of-criminal-responsibility> , 05.10.2025) Genç suçlularında var olduğu bu ülkede farklı rehabilitasyon şekilleri vardır.

Eski hükümlü bireylere iş görüşmesi sırasında hükümlü olması durumlarının sorulması yasaklanmıştır. Ayrıca eski hükümlü bireylerin işledikleri suçun niteliğine göre sicillerinden silinmesi mümkündür. (<https://www.gov.uk/tell-employer-or-college-about-criminal-record> , 05.10.2025)

Bu ülkede eski hükümlü bir bireyin istihdamını sağlayan işveren sosyal sorumluluk örneği göstermiş olur.

Japonya;

Japonya’da istihdam edilmeyi sağlayan kurum Hello Work (Public Employment Security Office)’dir. Japonya işsizlik oranının az olduğu ülkeler arasındadır.

Japonya’da istihdamı desteklemek amacıyla cezaevlerinde mesleki eğitimler verilmektedir. Mesleki eğitimlerin dışında ise eski hükümlü bireylere işyeri sistemini ve davranış ve becerilerini kazanmaları için rehberlik çalışmaları verilmektedir. Eski hükümlü ve hükümlü bireylere hapisane içi meslek okulları, tahliye olduktan sonra iş ve barınma desteği ve işveren teşvikleri faaliyeti ile destekler sağlanmaktadır. Eski hükümlü istihdam eden işverenler devlet desteği ile teşvik edilmektedir. Bu faaliyetler ile sosyal devlet olmanın gereği uygulanmış olmaktadır.

Kanada;

Kanada’da sosyal güvenlik politikalarının uygulanmasında ilgili kurum Employment and Social Development Canada (ESDC) / Correctional Service of Canada (CSC)’dur.

Kanada’da eski hükümlü ve hükümlü gruplara yönelik istihdam faaliyetleri; cezaevlerindeki mesleki atölyeler, bireysel iş danışmanlıkları, kadın ve genç suçlulara özel programlar şeklindedir. Eski hükümlülerin eğitimler ve iş ahlakı verilerek işe alınması hem topluma hem de işverenlere avantaj sağlamaktadır. Ülkede eski hükümlülere ikinci bir şansın verilmesi gerektiği bilinci yaygındır. Bir işte istihdam edilmenin evsizlik oranını azaltacağı düşüncesi vardır. Bu ülkede asıl amaç düşük vasıflı bu dezavantajlı gruba kendilerine yetebilmelerini sağlayıp, topluma yeniden adaptelerini sağlamaktır.

İtalya;

İtalya’da işgücü piyasasına ait düzenlemeler Centri per l’Impiego (CPI) tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ülkede özel istihdam ajansları ve sivil toplum kuruluşları da işgücü piyasasında etkin faaliyet göstermektedir.

Eski hükümlü bireylerin de istihdamlarının sağlanabilmesi için hem kamu kurumları hem de özel sektör ve STK'lar işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Diğer ülkelerde de olduğu gibi eski hükümlülere ve hükümlülere cezaevinde kaldıkları süre boyunca mesleki eğitim kursları sunulmaktadır. İşgücü piyasasının ihtiyaçlarına göre mesleki beceri kazandırılan bu bireyler işgücünde daha kolay istihdam sağlamaktadırlar. Yine eski hükümlü istihdam eden işverenlere teşvikler verilmektedir.

İtalya'da cezaevindeki bireylerin günlük çalışması için yarı özgürlük uygulamasıyla salıverilme sistemleri de bulunmaktadır. (https://www.niacro.co.uk/sites/default/files/publications/The_Economic_Case_for_Employment_Led_Resettlement.pdf , 05.10.2025)

Hükümlülerin cezaevlerinden çıkış öncesi için hazırlık için psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri de sağlanmaktadır.

5. Türkiye’de Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitimin Kurumsal Yapı

Türkiye’de hükümlü ve eski hükümlülerin topluma kazandırılması amacıyla mesleki eğitim veren doğrudan bir kurumsal yapıya sahip olmamakla birlikte, farklı bakanlıklar arasında yasal düzenlemelerle dağıtılmış durumdadır.

5.1. Doğrudan Sorumlu Kuruluşlar

Ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutukluların mesleki eğitim faaliyetlerini düzenleme görevi Adalet bakanlığına bağlı Cezaevi İşyurtları Kurumu tarafından yerine getirilmektedir.

5.1.1. Cezaevi İşyurtları Kurumu

İşyurtları Kurumu Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olup, özel kanunla kurulmuş, tüzel kişiliğe sahip özel bütçeli bir kamu kurumudur.

“İşyurtları Kurumu, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununa, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun vize ve tescil hükümlerine tabi değildir” (4301/10-1).

5.2.1. İşyurtları Kurumunun Örgüt Yapısı

İşyurtları kurumu merkezde İşyurtları Yüksek kurulu ve İşyurtları Daire Başkanlığın ile taşrada işyurtlarından oluşmaktadır (4.no’lu CBK.md.76/1).

5.2.1.1. İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu

Bakanın görevlendireceği Bakan Yardımcısının başkanlığında, Bakanın belirleyeceği toplam 5 üyeden oluşur (76/2).

Bakan, gerekli gördüğü hallerde İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna başkanlık eder (76/3).

Daire Başkanlığı, bir Daire Başkanı ile yeteri kadar tetkik hâkimi ve diğer personelden oluşur (76/4).

İşyurtları Kurumunu, İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu Başkanı temsil eder (76/5).

Lüzum görülen yerlerde İşyurtları Kurumu, işyurtları kurabilir. (76/6).

5.2.1.2. İŖyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun Görevleri

(1) İŖyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun görevleri Ŗunlardır:

- a) İŖyurtlarının genel amaçlarını belirlemek.
- b) İŖyurtları Kurumunun Genel Müdürlükçe hazırlanacak bütçesini onaylamak.
- c) İŖyurtlarının kurulmasına veya kaldırılmasına karar vermek.
- ) Hükümlü ve tutukluların alıŖtırılma usul ve esaslarını belirlemek.
- d) İŖyurtları yönetim kurullarının nerisi üzerine 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İŖ Kanunu hükümlerine göre iŖyurtlarında istihdam edilecek iŖilerin niteliklerine, alıŖtırılmasına, ücretlerinin belirlenmesine ve bunların iŖten çıkarılmasına karar vermek.
- e) Yüksek iŖ performansıyla iŖyurduna yararlı olan personel ve hükümlülere prim ödenmesinin usul ve esaslarını belirlemek; yıllık bilançolarında tahakkuk edecek krdan personel iŖi ve hükümlülere Kanunda belirtilen kar payı ödenmesine iliŖkin iŖyurdu yönetim kurullarının önerilerini karara bağlamak.
- f) Bakanlığın denetim programlarına ek olarak, iŖyurtlarının faaliyetlerinin adalet mfettiŖleri tarafından denetlenmesini Bakana önermek.
- g) İŖyurtları Kurumu ile iŖyurtlarının paralarının yatırılacağı bankaları belirlemek.
- ė) Ceza infaz kurumları ve tutukevleri personeline İŖyurtları Kurumu ve iŖyurtlarının hesaplarını tutturmak ve bu hesapları ilgilendiren iŖleri yaptırmak.
- h) İŖyurtlarının yıllık iŖ program ve projelerini, bütçelerini, ek bütçelerini, faaliyet raporu ve netice hesaplarını onaylamak veya reddetmek.
- ı) Genel Müdürün önerisiyle iŖyurtlarına iŖletme ihtiyaçları için kaynak tahsisi yapmak ve gerektiğinde birinden diğerine kaynak aktarması yapılmasına karar vermek.
- i) Genel bütçeden aylık alan kadrolu personelin iŖyurdunda alıŖtırılmasına iliŖkin Genel Müdürün önerilerini karara bağlamak (4 No'lu CBK.md.77)

5.2.1.3.Daire BaŖkanlıėının Görevleri

(1) Daire BaŖkanlıėının görevleri Ŗunlardır:

- a) İŖyurtları Kurumu Yüksek Kurulu kararlarını yerine getirmek.

- b) İşyurtlarını yönetmek, denetlemek ve hesap işlerini izlemek.
- c) Hükümlü ve tutukluların çalıştırılmalarıyla ilgili her türlü işlemi yürütmek, küçüklerin çalışma şartları bakımından ilgili bakanlık ve kamu kuruluşları ile işbirliği yapmak.
- ç) İşyurtlarının yıllık iş program ve projelerini, bütçelerini, ek bütçelerini, faaliyet raporu ve netice hesaplarını İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna sunmak.
- d) İşyurtlarında, İş Kanunu hükümlerine göre çalıştırılacak işçilere ilişkin işyurdu yönetim kurullarının önerilerini İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna sunmak.
- e) İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunun sekretarya hizmetlerini yürütmek.
- f) Görev alanına giren konularda mevzuat yetersizliğine ve aksaklığına ilişkin inceleme ve araştırma yaparak İşyurtları Kurumu Yüksek Kuruluna öneride bulunmak, yönetmelik taslaklarını hazırlamak ve izlemek, görüş bildirmek, genelge düzenlemek.
- g) Kanunlarda ve bu Bölümde gösterilen ve Bakanlıkça verilen diğer görevleri yapmak (4 No'lu CBK.md.78)

5.2.1.4. İşyurtları

(1) İşyurtları, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde aşağıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerdir:

- a) Hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek.
- b) Hükümlü ve tutuklulara bir meslek ve sanat öğretmek.
- c) Ünitelerde üretilen ekonomik değerleri pazarlamak.

Kurum merkezde İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu ve İşyurtları Daire Başkanlığı ile taşrada işyurtlarından oluşmaktadır.

Bu süreçte temel görevli kurum Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluştur (4 No'lu CBK.md79).

5.2. Dolaylı Sorumlu Kuruluşlar

Bu kuruluşlar gerek hükümlülerin CİK'larında bulunduğu süreçte Adalet Bakanlığı ile iş birliği halinde ve tahliye sonrası ise Kendi yasal düzenlemelerine göre hükümlü ve eski hükümlülere mesleki eğitim hizmeti sunan kuruluşlardır.

5.2.1. Türkiye İş Kurumu

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili kuruluşu olan Türkiye İş Kurumu hükümlülere CİK'ları sürecinde Ceza infaz ve tutukevleri Genel müdürlüğü ile iş birliği yaparak mesleki eğitim kursları açmaktadır.

Tahliye sonrasında ise Eski Hükümlülere yönelik mesleki eğitim kursları açmak veya kendi işini kuracaklara yönelik proje destekleri sağlayarak topluma kazandırılmaları konusunda görev almaktadır.

5.2.2. Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığı taşradaki il müdürlükleri aracılığı ile ceza ve infaz ve tutukevleri genel müdürlüğü ile işbirliği içerisinde hükümlülere yönelik eğitim faaliyetlerine destek sağlamaktadır.

Tahliye sonrası ise yine açılan meslek kursları aracılığı ile eski hükümlülerin meslek edinmelerini sağlamaya yönelik destek sunmaktadır.

6.Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Türleri

Türkiye’de ceza infaz kurumları 5274 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 8-15 maddeleri arasında sınıflandırılmıştır. Kanundaki sınıflandırmaya göre ceza infaz kurumları dörtlü bir ayrıma tabi tutulmuştur. Bunlar:

- Fiziki yapılarına göre Ceza İnfaz Kurumları
- Örgüt yapılarına göre Ceza İnfaz kurumları,
- İnfaz Rejimine göre Ceza İnfaz kurumları,
- Suçlunun yaşına ve cinsiyetine göre ceza infaz kurumları

6.1. Fiziki Yapılarına Göre Ceza İnfaz Kurumları

Ceza İnfaz Kurumları 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 8-15. maddelerinde belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır. Kanun CİK’leri firara karşı iç ve dış güvenlik, oda ve koridor kapılarının açık ve kapalı olması, diğer mahkumlarla iletişim, infazın bireysel veya toplu (koğuş) olması ve cezaya konu olan suçun niteliği gibi kriterlere göre sınıflandırmıştır.

6.1.1. 5275 Sayılı Kanuna Göre Ceza İnfaz Kurumları

Türkiye’de CİK’ları özelliklerine göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bunlar

1. Güvenlik Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları
2. Fiziki Yapılarına Göre Ceza İnfaz Kurumları
3. Cinsiyete Göre Ceza İnfaz Kurumları
4. Yaş Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları

6.1.1.1. Güvenlik Durumlarına Göre Ceza İnfaz Kurumları

Bu ayrıma göre CİK’ları mahkumların firarının önlenmesine yönelik iç ve dış güvenliğin bulunması, diğer mahkumlar ve dış çevre ile temasın bulunması, toplu veya bireysel olarak bulunmalarına göre ayrıma tabi tutulmaktadır.

6.1.1.1.1. Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları

Yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlilerine sahip, firara karşı teknik, mekanik, elektronik ve fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları sürekli kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasların geçerli olduğu sıkı güvenlik

rejimine tâbi hükümlülerin bir veya üç kişilik odalarda barındırıldıkları tesislerdir. (5275/9)

6.1.1.1.2.Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan; firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış; oda ve koridor kapıları kapalı tutulan ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu; yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup hâlinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesislerdir. (5275/8)

6.1.1.1.3. Açık Ceza İnfaz Kurumları

Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır. (5275/14)

6.1.1.2. Fiziki Yapılarına Göre Ceza İnfaz Kurumları

Türkiye’de ceza infaz kurumları bakanlıkça belirlenmiş tip binalar şeklinde inşa edilmektedir. Bu kurumlar fiziki yapılarının durumuna göre şu başlıklar altında toplanmaktadır.

a) A Tipi CİK: 1970 yılına kadar ilçelerde inşa edilmiş bulunan eski tip ceza infaz kurumları olup kendi içinde A1, A2 ve A3 olarak ayrılmaktadır. Ülkemizde A1 tipi 2, A2 tipi 1 ve A3 tipi 4 olmak üzere bu tipte faal olan 8 CİK bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

b) B Tipi CİK: 1970 sonrası inşa edilen CİK’ları olup koğuş sisteminin uygulanmaktadır. Ayrıca havalandırma, hücre ve konferans salonlarına sahiptir. sayısı 2’dir(cte.adalet.gov.tr/,2025).

c) D Tipi CİK: Tek ve üç kişilik odalar şeklinde inşa edilmiş bulunan kurumlar olup halen 1 adet bulunmaktadır(cte.adalet.gov.tr/,2025).

d) E Tipi CİK: Koşu sistemine göre iki katlı olarak inşa edilmiş olmakla birlikte daha sonra odalara bölünmüş kapalı ceza infaz kurumlarıdır (Gül, N, 2015). Halen 33 adet bulunmaktadır(cte.adalet.gov.tr/,2025).

e) F Tipi CİK: Tehlikeli hükümlü ve tutukluların infazının gerçekleştirildiği yüksek güvenli ceza infaz kurumlarıdır. Türkiye’de halen 13 adet bulunmaktadır(cte.adalet.gov.tr/,2025).

f) H Tipi CİK: Oda sistemine göre inşa edilmiş iki katlı infaz kurumlarıdır. Ülkemizde 5 adet bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

g) K Tipi CİK: Kendi içinde K1 ve K2 olarak ayırma tabi tutulmuş, olup aynı kampüs içinde kadın ve çocuk koşularının bulunduğu ilçe tipi yapılarıdır. Halen K1 tipinde 5, K2 tipinde 3 infaz kurumu bulunmaktadır(cte.adalet.gov.tr/,2025).

h) L Tipi CİK: Son yıllarda inşa edilen modern infaz kurumları olup, suçun türüne göre yapılandırılmış koşu ve tek kişilik odalara ve mahkumların topluma adaptasyonun sağlamaya yönelik imkanları bulunan infaz kurumlarıdır. Halen 36 adet bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

ı) M tipi CİK: İki katlı, Erkek, kadın ve çocuk suçluların tutulduğu kurumlar olup, halen 18 adet bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

j) R tipi CİK: Mahkemelerce özel infazı gereken suçluların tutulduğu kurumlardır. B infaz kurumlarında mahkumların rehabilitasyonu ön plandadır. Ülkemizde 2 adet bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

k) S Tipi CİK: Yüksek güvenli infaz kurumları olup tek ve üç kişilik odalardan oluşan kurumlardır. Ülkemizde 7 adet bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

l) T Tipi CİK: Şehirlerdeki eski infaz kurumlarının yerine inşa edilmiş kurumlar olup koşu sisteminin bulunmadığı infaz kurumlarıdır. Her ilde bir adet olmak üzere 81 adet T tipi CİK bulunmaktadır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

m) Y Tipi CİK: Yüksek güvenli ve mahkumların tek kişilik odalarda tutulduğu kurumlardır. Ülkemizde sayıları 13’tür (cte.adalet.gov.tr/,2025).

n) Çocuk ve Gençlik Tipi CİK: 12-18 yaş arası çocuk ve gençlerin hükümlülüklerini sürdürdüğü ceza infaz kurumlarıdır.12 adet çocuk kapalı ceza infaz

kurumu, 7 adet çocuk eğitimevi olmak üzere toplam 19 adet çocuk ve gençlik ceza infaz kurumu vardır (cte.adalet.gov.tr/,2025).

6.1.1.3. Cinsiyete Göre Ceza İnfaz Kurumları

Bu ayırmda mahkumların cinsiyetine göre ayırım yapılmaktadır. Türkiye’de ceza infaz kurumları şu şekilde ayrılmaktadır.

6.1.1.3.1. Erkek kapalı Ceza İnfaz Kurumları

- a) **Erkek Kapalı Yüksek Güvenlikli CİK:** Yüksek güvenlik gerektiren ve sadece erkek mahkumların tutulduğu infaz kurumlarıdır.
- b) **Erkek Kapalı CİK:** Tehlikeli suçluların dışındaki mahkumların tutulduğu güvenlik önlemlerinin yüksek olduğu ve sadece erkeklerin kaldığı infaz kurumlarıdır.
- c) **Erkek Açık CİK:** Güvenlik önlemlerinin bulunmadığı ve sadece erkeklerin kaldığı infaz kurumlarıdır.

6.1.1.3.2. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Kadın kapalı ceza infaz kurumları, kadın hükümlülerin hapis cezalarının infaz edildiği Kanunun 8 ve 9 uncu maddelerine göre kurulmuş kurumlardır. (5275/10).

Bu CİK’ları Yüksek Güvenlikli, Kapalı ve Açık kadın CİK’ları olarak sınıflandırılabilir.

6.1.1.4. Yaş Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumları

Bu ayırmda mahkumların yaş durumlarına göre ayırım yapılmaktadır. Bu infaz kurumları şu başlıklar altında toplanmaktadır.

6.1.1.4.1. Yetişkin Erkek Mahkumların Kaldığı Kapalı ve Açık İnfaz Kurumları

Bu ayırmda mahkumlar suç durumuna göre toplu/ oda veya bireysel olarak göre yetişkin erkeklerin tutulduğu kurumlardır.

6.1.1.4.2. Yetişkin Kadın Mahkumların Kaldığı Kapalı ve Açık İnfaz Kurumları

Bu infaz kurumları duruma göre sadece yetişkin kadınların kaldığı kurumlardır. Kurumlarda koğuş oda veya bireysel şekilde tutulmaktadırlar. Kampüs şeklindeki CİK’lerde ayrı olmakla birlikte ilçe düzeyinde karma fakat birbiriyle bağlantısı olmayacak şekilde erkek, çocuk mahkumlarla birlikte tutulmaktadırlar.

6.1.1.4.3. Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Çocuk tutukluların ya da çocuk eğitim evlerinden disiplin veya diğer nedenlerle kapalı ceza infaz kurumlarına nakillerine karar verilen çocukların barındırıldıkları ve firara karşı engelleri olan iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, eğitim ve öğretime dayalı kurumlardır (5275/11).

6.1.1.4.4. Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Gençlik kapalı ceza infaz kurumları, cezanın infazına başlandığı tarihte on sekiz yaşını bitirmiş olup da yirmi bir yaşını doldurmamış genç hükümlülerin cezalarını çektikleri, eğitim ve öğretim esasına dayalı, firara karşı engelleri olan, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan kurumlardır (5275/12).

6.1.1.4.5. Çocuk Eğitimevleri

Çocuk eğitimevleri: Çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerek yerine getirildiği tesislerdir (5275/15).

6.2. Ceza ve Tevkiflerinin Mevcut Durumu

Türkiye’de 31.12.2024 tarihi itibarıyla yılı itibarıyla 405 CİK bulunmaktadır (ASİGM,2025)

Bu CİK’lerinin sayısı ve kapasiteleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo1: Ceza ve İnfaz Kurumlarının Durumu (2016-2024)

<u>Yıllar</u>	<u>Ceza İnfaz Kurumu Sayısı</u>	<u>Ceza İnfaz Kurumu Kapasitesi</u>	<u>Ceza İnfaz Kurumu Nüfusu</u>
2018	389	213.862	264.842
2019	362	230.210	291.546
2020	370	245.200	266.831
2021	384	270.068	297.860
2022	399	289.874	341.294

2023	403	295.992	291.911
2024	405	301.397	383.663

(Kaynak: ASİGM 2024 Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2024 Haber Bülteni'nden alınmıştır.)

2016-2024 yılları arasında ceza ve tevkif evlerinin sayısı 382'den 405'e çıkmıştır. Söz konusu dönemde kapasite ise 202,675'den 301,397'ye yükselmiştir. Yani 2016-2024 yılları arasında Ceza infaz kurumu sayısı %6,02 artarken, kapasite %48,70 artmıştır. Aynı dönemde kapatılan CİK sayısı ise 193'tür (Ayhan, V, H. Candan, 2023).

2016-2024 yılları arasında 2023 yılı hariç kapasite üzerinde mahkum ve hükümlü bulunduğu anlaşılmaktadır.

6.3. Cezaevlerinin Personel Durumu

CİK'larında hukuki açıdan üç farklı statüde personel istihdam edilmektedir. Bunlar 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabi memur ve sözleşmeli memur statüsünde çalışanlar ile 4857 sayılı İş kanuna tabi personeldir.

Tablo 2'de 2016-2024 yılları arasında ceza ve tevkif evlerinde istihdam edilen personel sayısı verilmiştir.

Tablo 2: Ceza İnfaz Kurumları Personel Durumu (2016-2024)

<u>Yıllar</u>	<u>Ceza İnfaz Kurumu Sayısı</u>	<u>Ceza İnfaz Kurumu Personel Sayısı</u>
2016	382	48.764
2017	386	53.528
2018	389	55.157
2019	362	60.726
2020	370	65.670
2021	384	66.691
2022	399	71.260
2023	403	72.620
2024	405	79.036

(Kaynak: ASİGM 2024 Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2024 Haber Bülteni'nden alınmıştır.)

2016/2024 yılları arasında personel sayısında sürekli artış olmuştur. Personel sayısı artmakla birlikte CİK'larında bulunan hükümlü ve tutuklu sayısındaki artış, personel başına düşen hükümlü sayısı tam tersine artış göstermektedir.

6.4. Cezaevi Hükümlü Nüfusu

Ceza ve tevkif evlerindeki mesleki eğitim için öncelikle ortaya konulması gereken durum. Bu kurumlardaki hükümlü ve tutuklu sayılarıdır. Bu nedenle 2016-2024 yıllarına ilişkin ASİGM tarafından en son yayınlanan haber bültenindeki verilere ulaşılarak kurumların durumu giren ve çıkan sayıları derlenmiştir. Tabloda sadece hükümlülere yer verilmiştir.

Tablo 3: Yıllar itibariyle cezaevine giren ve çıkan hükümlü sayısı (2016-2024)

YIL	KADIN			ERKEK			TOPLAM		
	Giren	Çıkan	Toplam	Giren	Çıkan	Toplam	Giren	Çıkan	Toplam
2016	6.406	6 877	- 471	155 105	169 781	-14 676	161.511	176.658	-15.147
2017	7.711	6 786	925	179 954	156.108	23 846	187.665	162.894	24.771
2018	9 125	7 567	1 558	205 900	171 795	34 105	215.025	179.362	35.663
2019	9 706	8 578	1 128	210 819	189 454	21 365	220.525	198.032	22.493
2020	8 857	9 328	- 471	193 514	210 893	-17 379	202.371	220.221	-17.850
2021	11 821	10 878	943	258.180	229 811	28 369	270.001	240.689	29.312
2022	13.686	12.347	1 339	287.724	252 497	35 227	301.410	264.844	36.566
2023	14.094	16.841	-2 747	280.897	340.095	-59 198	294.991	356.936	-61.945
2024	15.293	13.224	2 069	291.252	249.242	42 010	306.545	262.466	44.079

(Kaynak: ASİGM 2024 Yılı Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri Haber Bülteni'nden derlenmiştir.)

2016-2024 yılları arasında CİK'larına giren hükümlü sayısı sürekli bir artış göstermiştir. Bir önceki yıla göre azalma sadece 2020 yılında görülmektedir ki bu durum covid-19 pandemisi nedeniyle yaşanan gelişmelerden kaynaklanmaktadır.

Çıkan hükümlü sayısına bakıldığında 2016/2020 ve 2023 yıllarında çıkan hükümlü sayısı gireni aşmıştır. Diğer yıllarda ise giren sayısı çıkan sayısından fazla olmuş ve bu durumda CİK'larının nüfusunun artmasında önemli bir etken olmuştur.

Hükümlülerin cinsiyet açısından incelendiğinde erkek hükümlü sayısının Kadın hükümlülerden fazla olduğu görülmüştür.

6.5. Cezaevine Giren Mahkumların Eğitim, Yaş, Meslek Durumları

Tablo 4: 2016-2020 Yılları Arasında Ceza ve İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Eğitim Durumu

Eğitim durumu -	Yıllar				
	2016	2017	2018	2019	2020
Okuma yazma bilmeyen	2.048	1.579	1.820	2.027	1.655
Okuryazar olup da bir okul bitirmeyen	13.012	11.998	11.774	10.514	8.667
Bilinmeyen	424	1.941	2.629	2.551	2.287
İlkokul	43.854	41.755	43.875	41.843	35.388
İlköğretim	57.979	78.162	98.140	55.152	46.297
Ortaokul ve dengi meslek okulu	22.289	24.961	36.880	84.925	81.041
Düşük Eğitim Düzeyine sahip Olanlar Toplamı	139.606	160.396	195.118	197.012	175.335
Lise ve dengi meslek okulu	40.026	45.508	57.857	63.940	62.733
Yükseköğretim	8.098	9.857	13.914	20.653	20.333
Lise ve Üstü Eğitime Sahip Olanlar	48.124	55.365	71.771	84.593	83.066
Genel Toplam	187.730	215.761	266.889	281.605	258.401

(Kaynak: TÜİK Ceza İnfaz kurumu İstatistikleri 2020'den derlenmiştir. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>)

Tablo 4'te CİK'larındaki hükümlülerin eğitim durumları verilmiştir. ASİGM'nin 2020 yılından sonra CİK'larındaki hükümlülerin eğitim durumlarına ilişkin veri yayınlamaması nedeniyle 2021-2024 yıllarına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.

Mevcut veriler incelendiğinde CİK'larındaki hükümlülerin büyük çoğunluğu Eğitim düzeyi düşük kişilerden oluşmaktadır. Hükümlülerin düşük eğitime sahip olanların oranın en yüksek olduğu yıl %74,36 ile 2016 yılı olurken, En düşük olduğu yıl %67,85 ile 2020 yılı olmuştur. Eğitim düzeyinin düşüklüğü bu kişilerin meslek sahibi olmadıkları veya mesleki eğitim almadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Bu nedenle CİK'larındaki hükümlülerin büyük çoğunluğu mesleki eğitime ihtiyaç duymaktadır.

Tablo 5: 2016-2024 Yılları Arasında Ceza ve İnfaz Kurumuna Giren Hükümlülerin Yaş Durumu

YAŞ	YILLAR								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
12-14	42	80	53	44	36	38	79	98	112
15-17	1.016	1.661	1.518	1.121	913	961	1.294	1.297	1.337
18-24	20.600	27.805	29.005	26.450	22.804	28.642	33.431	32.529	33.631
25-34	53.331	64.324	73.564	74.431	68.157	91.378	103.659	100.238	102.792
35-44	47.902	52.505	61.301	63.891	58.965	79.714	88.149	85.722	88.686
34-54	26.562	28.494	33.891	36.680	33.522	44.509	48.797	49.134	51.941
55-64	9.707	10.226	12.562	14.245	14.130	19.211	20.054	20.108	21.510
65	2.346	2.564	3.128	3.662	3.840	5.545	5.944	5.863	6.536
Bilinmeyen	6	6	3	5	6	3	3	2	0
Toplam	161.512	187.665	215.025	220.529	202.373	270.001	301.410	294.991	306.545

(Kaynak: ASİGM 2024 Yılı Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri Haber Bülteni'nden derlenmiştir.)

2016-2024 yılları arasında CİK'larına giren hükümlülerin yaş gruplarına bakıldığında ağırlıklı olarak 25-54 yaş grubunda ağırlık kazandığı görülmektedir. Mesleki eğitim alma yaş grubunda yer alan 12-24 yaş grubunun yıllar itibariyle toplam nüfusa oranı 2017 yılında %15,7 iken, en düşük 2021 yılında %11 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6: Ceza infaz kurumundan çıkan hükümlülerin cezaevine girmeden önceki iş/meslek durumu (2010-2016)

İŞ DURUMU	CİNSİYET	YILLAR						
		2 010	2 011	2 012	2 013	2 014	2 015	2 016
İşi Olan	Erkek	43 677	41 720	49 661	66 535	74 530	73 848	80 721
	Kadın	43 177	41 141	619	691	870	885	1 126
	Toplam	86 854	82 861	50 280	67 226	75 400	74 733	81 847
İşi Olmayan	Erkek	3 338	2 837	4 589	6 563	8 218	8 650	9 943
	Kadın	69	83	123	178	237	282	285
	Toplam	3 407	2 920	4 712	6 741	8 455	8 932	10 228
İşgücünde Olmayan	Erkek	2 462	2 486	3 300	4 825	5 734	6 091	6 636
	Kadın	1 881	1 687	1 761	2 597	3 061	2 984	3 342
	Toplam	4 343	4 173	5 061	7 422	8 795	9 075	9 978
Bilinmeyen	Erkek	35 979	30 289	54 069	78 261	75 966	73 850	83 212
	Kadın	1 074	994	1 383	2 061	2 117	2 136	2 465
	Toplam	37 053	31 283	55 452	80 322	78 083	75 986	85 677
GENEL TOPLAM	Erkek	85 456	77 332	111 619	156 184	164 448	162 439	180 512
	Kadın	46 201	43 905	3 886	5 527	6 285	6 287	7 218
	Toplam	131 657	121 237	115 505	161 711	170 733	168 726	187 730

(Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri 2009, 2010,2011,2012,2013,2014,2015,2016, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri'nden derlenmiştir.)

Tablo 6'da TÜİK tarafından yayımlanan en son 2016 yılında yayımlanan hükümlülerin CİK'na girmeden önceki iş durumuna ilişkin veriler incelenmiştir.

Tabloda görüleceği gibi CİK'na girerken meslek sahibi olanların oranı 2010 (76,96) yılından itibaren hızla düşmüş ve en son 2016 yılında (%44,16) olarak gerçekleşmiştir. Bu verilerden hareketle CİK'na giren hükümlülerin meslek sahibi olma durumları sürekli azalmaktadır ki bu da bu kişilerin tahliye öncesi ve sonrasında mesleki eğitime ihtiyaç duydukları anlamına gelmektedir.

7. Hükümlü ve Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri Uygulaması

Hükümlü ve eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim faaliyetleri durumlarına uygun olarak iki düzeyde gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

- Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri
- Eski Hükümlülere Yönelik mesleki Eğitim Faaliyetleri

7.1. Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri

CİK'larında bulunan hükümlülerin infaz hukukunun temel amacı olan iyileştirme amacına uygun olarak şartlar elverdiğince meslek sahibi olmayan hükümlülerin tahliye sonrası topluma kazandırılmalarını sağlamak amacıyla Cezaevleri İşyurtları tarafından yürütülen bir faaliyettir.

Bu faaliyetlerin ne şekilde yapılacağı CTE tarafından 2007 yılında yayınlanan 46/1 no'lu "Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer hükümler" başlıklı Genelgenin İş ve Meslek Eğitimi Başlıklı Beşinci Bölüm çerçevesinde yürütülmektedir.

Genelge Hükümlülere yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinde uyulacak hususları şu şekilde belirtmektedir.

- (1) İş ve meslek eğitimi, hükümlü ve tutukluların verimli, üretken bireyler olarak toplum yaşamına uyumlarını sağlamak, salıverilmelerinden sonra gelir getirecek bir meslek edinmelerine yardımcı olmak amacıyla uygulanacaktır.
- (2) Kurumlarda her eğitim döneminde "eğitim haritası" nda belirlenmiş oran ve nitelikte iş ve meslek eğitimi kursu açılacak ve hükümlü ile tutukluların söz konusu kurslara katılmaları sağlanacaktır.
- (3) Hükümlü ve tutukluların yeteneklerine uygun meslek kurslarının seçimi eğitim kurulunun kararıyla yapılacaktır.
- (4) Kursların halk eğitim müdürlükleri, üniversiteler, belediyeler, ticaret ve sanayi odaları, meslek federasyonları, sivil toplum kuruluşları gibi kurum ve kuruluşlar ile iş birliği yapılarak açılması sağlanacaktır.
- (5) Kurs öğretmeni temin edilirken; halk eğitim müdürlüklerinin yanı sıra kurum personelinden, serbest meslek erbabından, resmî veya özel kuruluşların personelinden gerekli yeterliliğe sahip olanların halk eğitim müdürlüğü iş birliği ile "usta öğretici" olarak görevlendirilmeleri sağlanacaktır.
- (6) 21.02.2000 tarihinde yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı İle Adalet Bakanlığı İşbirliğinde Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerindeki Hükümlü ve Tutuklulara Yönelik Çeşitli Eğitim Faaliyetlerinin Düzenlenmesine Dair İş Birliği Protokolü ile

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Malî Kontrol Genel Müdürlüğünün 21.11.2003 tarih ve 27733 sayılı, Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün 11.8.2003 tarih ve 3787 sayılı yazılarında belirtildiği üzere usta öğreticilerin sigorta primleri halk eğitim müdürlükleri tarafından ödenecektir.

(7) 7 Ekim 1996 gün ve 2463 sayılı MEB Tebliğler Dergisinde yayımlanan Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün 3.9.1996 gün ve 4331 sayılı Genelgesinin 17. maddesi uyarınca; halk eğitim müdürlüklerinden “kadrolu” ve “ücretli” öğreticilerin yanı sıra, öğreticilik yapma şartlarını haiz gönüllü öğreticilerden ücretsiz yararlanılacaktır.

(8) Kurumlara çeşitli dış kaynaklarla kazandırılan meslekî eğitim atölyeleri Genel Müdürlük Yetişkin Eğitim-Öğretim Şube Müdürlüğünden izin alınmadan amaçları dışında kullanılmayacaktır.

(9) Sosyal Riski Azaltma Projesi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, yerel imkânlar kullanılarak oluşturulan meslekî eğitim atölyeleri, iş ve meslek kursları, sosyal kültürel kurslar, hobi çalışmalarında üretilen ürünlerin satışından elde edilen gelir İşyurtları Yüksek Kurulunun 28.02.2007 gün ve 12 sayılı kararı doğrultusunda hükümlü ve tutuklu eğitiminde kullanılmak üzere işyurdu hesabına bağış olarak aktarılacaktır.

7.1.1. Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri

Genelge doğrultusunda bu faaliyetlerin öncelikle Cezaevleri İşyurtları tarafından yürütülen mesleki eğitim faaliyetleri, MEB tarafından verilen mesleki eğitim faaliyetleri, cezaevindeyken İŞKUR tarafından verilen mesleki eğitim faaliyetleri şeklinde sınıflandırabiliriz. Hükümlülere verilecek olan mesleki eğitimler cezaevi süreci boyunca hükümlülerin toplumdaki kopmamaları açısından oldukça önemlidir.

7.1.1.1. Ceza ve Tutukevlerinde Yürütülen Mesleki Eğitim Faaliyetleri

Hükümlüler cezaevlerindeyken çeşitli eğitim programları ve rehabilitasyon faaliyetlerine katılma imkanı bulunmaktadır. Sağlanan bu imkanların temelini hükümlüler cezaevinden tahliye olduktan sonra toplumsal dokudan uzaklaşmaması, çoğunluğun mesleksiz olduğu hükümlülerin meslek edinmeleri, psikolojik ve sosyal olarak kendilerine yetebilme oluşturur. Hükümlülerin kişisel gelişimleri için oldukça önemli olan bu eğitim faaliyetleri toplumsal refah için de önem arz etmektedir.

Cezaevlerinde sunulan başlıca eğitim faaliyetleri ele alındığında, bu eğitimlerin en başında okuma-yazma bilmeyen hükümlüler için temel eğitim olarak okuma-yazma kursları mevcuttur. Daha sonraki basamakta ise açık öğretim sistemiyle ilkökul, ortaokul ve lise eğitimleri verilmektedir. Yine aynı şekilde açık öğretim fakülteleriyle

yükseköğretimde üniversite eğitimi fırsatları vardır. Hükümlülere sağlanan bu eğitim fırsatları onların aldıkları eğitimle toplumdan kopmalarına, kendilerini bir gün cezaevinden tahliye olduklarında toplumda varlıklarını kabul ettirmelerini sağlamaktadır. Ve büyük önem arz etmektedir.

Hükümlülere sağlanan bu temel eğitimlerin yanı sıra mesleki eğitim ve atölye fırsatları da sunulmaktadır. El sanatları, teknik meslekler, tarım ve hayvancılık, mutfak ve pastacılık eğitimleri bunların arasında yer almaktadır. Mesleki eğitim alan ve bu atölyelere katılan hükümlüler cezaevlerinden tahliye olduktan sonra bu atölyelerde öğrendikleri zanaatlar sayesinde meslek edinmiş olup daha kolay bir şekilde iş bulabilme imkanına sahip olurlar.

Sosyal ve dini açıdan da hükümlüler cezaevlerinde desteklenirler. Cezaevlerinde sanat ve müzik kursları, tiyatro etkinlikleri, kitap okuyabilmeleri için cezaevi kütüphaneleri kurumda yer almaktadır. Sosyal anlamda desteklenen hükümlüler psikolojik anlamda da yeterli olabileceklerdir. Aynı zamanda maneviyat açısından Kur'an kursları ve sohbetlerle, rehberlik hizmetleriyle ve psikososyal destekle dini ve psikolojik anlamda yeterlilikleri için fırsatlar sunulmaktadır.

Cezaevlerinde bağımlılıkla mücadele, öfke kontrolü ve cezaevinden çıktıktan sonrası için hayata uyum süreçleriyle ilgili seminerler de verilmektedir.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTE) sağlanan tüm bu eğitim faaliyetleriyle hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra toplum içinde daha kolay var olmaları, kendilerini soyutlanmış hissetmemeleri amaçlar.

7.1.1.2. MEB Tarafından Verilen Mesleki Eğitim Faaliyetleri

MEB hükümlü ve tutuklulara çeşitli eğitim faaliyetleri sunmaktadır. Bu eğitim faaliyetleri hükümlü ve tutukların meslek edinmelerine, aldıkları eğitimle seviyelerinin yükselmesine ve topluma uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı Adalet Bakanlığı ile iş birlikleri oluşturarak cezaevlerindeki hükümlü ve tutuklularının eğitim faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu eğitim faaliyetlerinin başında okuma-yazma gibi temel eğitimler, açık öğretim aracılığıyla ilkokul, ortaokul, lise eğitimleri ve hatta yükseköğretim imkanları yer alır. Verilen tüm bu eğitim faaliyetleri MEB ile iş birlikleri içinde yürütülmektedir.

Yine mesleki eğitim kurslarından MEB ve Halk Eğitim Merkezlerinin desteği ile oluşturulan kurslar bulunmaktadır. MEB onaylı ustalık ve kalfalık belgeleri alma imkanıyla meslek edindirme kursları düzenlenmektedir.

İşin en temelinde iki bakanlığın ortak çalışmaları sonucu bu eğitim faaliyetleri çeşitlenmektedir.

7.1.1.3. Cezaevindeyken İŞKUR Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri

İŞKUR cezaevlerindeki hükümlü ve tutukluların katılmaları için çeşitli eğitim programları düzenler. İŞKUR'un bu eğitim programlarını düzenlemekteki temel amaçları, hükümlü ve tutuklu olan kişilerin mesleki becerilerini geliştirmek, cezaevi süreçleri bittiği aşamada topluma yeniden adapte olmalarını sağlamaktır. Bu eğitim programları genel itibarıyla mesleki eğitim kurslarını içermektedir. Adalet Bakanlığı ile iş birliği içinde olan İŞKUR, ceza infaz kurumlarında mesleki eğitim kursları düzenleyerek hükümlü ve tutukluların mesleki eğitim becerileri kazanmalarını, bir meslek kazanmalarını sağlamakta yardımcı olur.

Toplumdan soyutlanmadan var olabilmenin cezaevi süreci bittikten sonra maddi anlamda kendi kendine yetebilmenin başında bir iş sahibi olabilmek geldiği için aslına bakılırsa bu eğitim ve kurs faaliyetlerinin ne denli önemli olduğu görülebilecektir. İŞKUR'un düzenlemiş olduğu mesleki eğitim kursları sonrası başarılı olunduğu takdirde vermiş olduğu sertifikalar cezaevinden çıktıktan sonra iş arama ve bulma süreçlerinde eski hükümlülerin istihdamını kolaylaştıracaktır.

Tabloda ana sektörlerle göre mesleki eğitim kurslarına katılımlara yer verilmiştir.

Tablo7: Ana Sektörlere Göre Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Hükümlüler (2016-2024)

<u>YILLAR</u>	<u>SEKTÖRLER</u>				<u>TOPLAM</u>
	<i>HİZMET</i>	<i>SANAYİ</i>	<i>TARIM</i>	<i>İNŞAAT</i>	
2016	686	195	0	0	881
2017	1.046	179	0	0	1.225
2018	866	0	0	0	866
2019	1.045	76	0	0	1.121
2020	183	47	0	0	230
2021	0	0	0	0	0

2022	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0

(Kaynak: İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri
2016,2017,2018,2019,2020,2021,2022,2023,2024 İŞKUR Aylık İstatistik
Bültenlerinden derlenmiştir. 30.07.2025)

Mesleki eğitim kurslarına katılım 2016-2020 yılları arasında gerçekleşmiştir. Covid-19 pandemi döneminden sonra hükümlülere yönelik herhangi bir mesleki eğitim kursu sunulmamıştır. Ana sektörlerden hizmet sektörü alanında en çok mesleki eğitim kursu düzenlenmiş olup en yüksek katılım 2017 ve 2019 yılları olmuştur. Sanayi sektörü her zaman hizmet sektöründen daha az katılım gerçekleştirmiş olup yıllar itibariyle giderek azalmıştır. Tarım ve inşaat sektörlerinde hiçbir yıl kurs açılmamış ve katılım gerçekleşmemiştir.

Son dört yılda herhangi bir kursun açılmaması ve sektörlerin hizmet ve sanayi ile sınırlı kalması hükümlüler için büyük dezavantajdır.

7.1.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Faaliyetleri

Tahliye olan eski hükümlülerin eğitim faaliyetlerini İŞKUR, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlükleriyle birlikte aktif rol alarak yürütürler. Tahliye olan eski hükümlülerin tekrar suça karışmamaları için tahliye sonrasında da verilen bu eğitim faaliyetleri olanakları oldukça önemlidir.

İŞKUR meslek edindirme kurslarıyla özel kontenjan ve imkanlarla, belediyeler aynı şekilde halk eğitim merkezleriyle, girişimcilik ve açık öğretim eğitim imkanlarıyla eski hükümlülerin eğitim faaliyetlerine ve kendini geliştirmelerine imkan sağlar.

Aşağıdaki tabloda ana sektörlerle göre eski hükümlülerin katılmış olduğu mesleki eğitim kurslarına yer verilmiştir.

Tablo8: Ana Sektörlere Göre Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Eski Hükümlüler (2016-2024)

<u>YILLAR</u>	<u>SEKTÖRLER</u>				<u>TOPLAM</u>
	<i>HİZMET</i>	<i>SANAYİ</i>	<i>TARIM</i>	<i>İNŞAAT</i>	
2016	101	0	0	0	101
2017	19	0	0	0	19

2018	0	0	0	0	0
2019	87	0	0	0	87
2020	0	0	0	0	0
2021	28	0	0	0	28
2022	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0

(Kaynak: İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri
2016,2017,2018,2019,2020,2021,2022,2023,2024 İŞKUR Aylık İstatistik
Bültenlerinden derlenmiştir. 30.07.2025)

Eski hükümlüler tarafından 2016-2024 yılları arasında yalnızca 4 yılda mesleki eğitim kurslarına katılım gerçekleşmiştir. Eski hükümlüler için sadece hizmet sektöründe kurs açılmış ve bu kurslara katılım gerçekleşmiştir. En yüksek katılımın olduğu yıl 2016 yılıdır. 101 kişinin katıldığı kurslar tahliye olan eski hükümlüler göz önüne alınırsa oldukça yetersiz kalmıştır. 2022-2024 yıllarında hükümlülere yönelik açılan meslek kursu bulunmamaktadır.

Açılan kursların tamamen hizmet sektörüne yönelik olması önemli bir sorundur. Zira bu uygulama sanki eski hükümlüler sadece bu sektörde çalışabilmiş gibi bir izlenim uyandırmaktadır. Oysa toplumsal düzeyde ötekileştirilmiş olan bu kişilerin ara ve nitelikli işgücü ihtiyacı içinde bulunan ve emek yoğun sektörler olan inşaat ve imalat sektörüne yönelik olması durumunda hem istihdam edilebilme imkanları artacak, hem de ihtiyaç duyulan işgücü açığı giderilmiş olacaktır.

Eldeki veriler eski hükümlüler için düzenlenen mesleki eğitim kurslarının istikrarsızlığının kanıtıdır. Eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılabilmesi açısından olumsuz bir tablodur. Verilen kurslarda sadece hizmet sektörüne odaklanması aslında işgücü piyasasının isteklerini karşılayamadığının bir göstergesidir. Eski hükümlülerin mesleki eğitim kurslarıyla işgücü piyasasında var olabilmeleri zayıf, istikrarsız ve sınırlıdır. Eski hükümlülere ilgili kurumlar daha kapsamlı ve düzenli mesleki eğitim kursları sunmalıdır.

7.1.2.1. MEB Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri

Milli Eğitim Bakanlığı tahliye olmadan önce cezaevindeyken hükümlülere ve tahliye sonrasında eski hükümlülere bazı eğitim olanakları sağlamaktadır.

Tahliye olan eski hükümlüler için de yine cezaevlerindeyken sağlanan eğitim faaliyetleri imkanları sağlanmaktadır.

MEB aracılığıyla halk eğitim merkezleri, açık öğretim okulları, mesleki eğitim merkezleriyle eski hükümlülere de toplumdaki diğer bireyler gibi çeşitli eğitim imkanları sunulmaktadır.

MEB, cezaevindeyken ve tahliye sonrasında da sunmuş olduğu çeşitli eğitim imkanlarıyla hükümlü ve eski hükümlülerin toplumla kolay birleşmelerini, meslek edinerek toplumda var olmalarını, yarım kalan veya hiç olmayan eğitimlerini tamamlamalarını psikolojik ve sosyal açıdan yeterli hissetmelerini amaçlamaktadır.

7.1.2.2. İŞKUR Tarafından Verilen Eğitim Faaliyetleri

İŞKUR tarafından hükümlülere ve eski hükümlülere eğitim, kurs faaliyetleri, proje destekleri imkanı sağlanmaktadır.

7.1.2.2.1. İŞKUR Mesleki Eğitim Kursları

İŞKUR eski hükümlülerin tahliye olduktan sonra topluma katılmaları ve işgücü piyasasında var olabilmeleri için eğitim ve kurs faaliyetleri imkanlarını tahliye olduktan sonrası içinde sağlamaya devam etmektedir.

İŞKUR eski hükümlüler için istihdam garantili ve istihdam garantisiz mesleki eğitim kursları düzenlemektedir. Herhangi bir ücret talep edilmeden bu kurslara katılım imkanı bulan eski hükümlüler kurs sonrasında aldıkları sertifikalarla işverenlere yetkinliklerini kanıtlayabilmektedirler. Mesleki eğitim kurslarına katılım şartları sağlayan her birey bu kurslara katılıp eğitim alabilir.

Eski hükümlüler için özel olarak sağlanan bu eğitim ve kurs faaliyetlerinin yanı sıra İŞKUR'un diğer tüm iş arayan vatandaşlara sağladığı imkanlar işbaşı eğitim programları, çalışanların mesleki eğitimleri, toplum yararına projeler gibi tüm bu imkanlardan eski hükümlülerde tıpkı diğer vatandaşlar gibi şartları sağladıkları takdirde ayrımcılık gözetmeden katılabilirler. Örneğin, işbaşı eğitim programları İŞKUR'a kayıtlı işsizlerin mesleki deneyim elde edebilmeleri amacıyla ve işgücü piyasasına katılıp istihdam edilebilmeleri için düzenlenir. İşbaşı eğitim programları, İŞKUR'a kayıtlı

işsizlerin gerçek bir iş deneyimi ile pratiklik kazanmalarına imkan sağlar. Bu programlara şartları sağladıkları takdirde eski hükümlüler de katılabilirler.

Yıllar itibariyle hükümlüler ve eski hükümlüler için açılan kurs sayıları ve bu kurslara katılımlar tablolarla gösterildi.

Tablo9: Hükümlüler İçin Mesleki Eğitim Kursları (2016-2024)

<u>YILLAR</u>	<u>ERKEK</u>	<u>KADIN</u>	<u>TOPLAM</u>	<u>ACILAN KURS SAYISI</u>
2016	869	47	916	51
2017	1.078	147	1.225	76
2018	807	59	886	52
2019	1.002	119	1.121	61
2020	230	0	230	13
2021	0	0	0	0
2022	0	0	0	0
2023	0	0	0	0
2024	0	0	0	0

(Kaynak: Tablo İŞKUR istatistik yıllıklarından yazar tarafından derlenerek oluşturulmuştur, 30.08.2024)

Hükümlüler cezaevindeyken açılan kurslar 2016 ve 2020 yılları arasında yoğunluktadır. Bu yıllar arasında en fazla kurs 2017 yılında açılmış olup kurslara en fazla katılım da yine bu yılda gerçekleşmiştir. Son dört yıldır hükümlüler için açılan bir kurs bulunmamıştır. Mesleki eğitimin giderek önem kazandığı son yıllarda herhangi bir kursun açılmaması oldukça büyük bir dezavantajdır.

Tablo10: Eski Hükümlüler İçin Mesleki Eğitim Kursları (2016-2024)

<u>YILLAR</u>	<u>ERKEK</u>	<u>KADIN</u>	<u>TOPLAM</u>	<u>ACILAN KURS SAYISI</u>
2016	115	6	121	6
2017	19	0	19	1
2018	0	0	0	0

2019	87	0	87	5
2020	0	0	0	0
2021	26	2	28	2
2022	0	0	0	0
2023	0	0	0	0
2024	0	0	0	0

(Kaynak: Tablo İŞKUR istatistik yıllıklarından yazar tarafından derlenerek oluşturulmuştur, 30.08.2024)

Cezaevlerinden çıktıktan sonra eski hükümlüler için işe yerleştirme zorunlulukları kapsamında mesleki eğitim kursları verilmektedir. Kursların en yoğun olduğu yıl 2016 yılıdır. 2017-2020 yılları arasında az da olsa mesleki eğitim kursları açılmış olup katılım da olmuştur. Sadece 2016 yılında mesleki eğitim kurslarına kadın katılımcılar katılmıştır. Dezavantajlarından ve kadın olmalarının da getirmiş olduğu durumun pozitif ayrımcılığını hak eden kadınlar için oldukça olumsuz bir durumdur. 2021 yılından itibaren eski hükümlüler için hiçbir mesleki eğitim kursu açılmamıştır. Mesleki eğitim kursları tahliye olan eski hükümlülerin sayıları göz önünde bulundurulduğunda fazlasıyla yetersiz kalmaktadır. Açılan yetersiz kurs sayıları ve katılımlar tekrar suça dönüş için kaçınılmaz sonudur.

7.1.2.2.2. Kendi İşini Kurmaya Yönelik Destekler

4857 sayılı İş Kanununun 30. maddesine göre, işverenler elli veya daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işyerlerinde %3 engelli, kamu işyerlerinde ise %4 engelli ve %2 eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırmakla yükümlüdürler. Bu kanuna uymayan işveren veya işveren vekilleri çalıştırmadıkları her engelli ve eski hükümlü için çalıştırmadığı her ay başına idari para cezası ödemek zorundadır ve kamu kuruluşları da bu cezadan muaf tutulmamaktadır. İdari para cezası her ay için 1.700 Türk lirasıdır. Buradan tahsil edilen para cezaları yine 4857 sayılı İş Kanununun 101. maddesi kapsamında engelli ve eski hükümlülerin kendi işlerini kurmada hibe desteğine yönelik projeler ve benzeri projeler kapsamında kullanılmaktadır.

Eski hükümlülere hibe desteği verilmesindeki temel amaç, işgücü piyasası içinde istihdam edilmekte sıkıntı yaşayan bu dezavantajlı kişilerin kendi işlerini kurarak, üretime katkıda bulunarak en önce kendi geçimlerini sağlayıp daha sonra da diğer kişiler için yeni istihdam alanları oluşturmaktır.

Kendi işini kurma hibe desteği projesinden yararlanmak isteyen eski hükümlüler gerekli koşullar sağlanıyorsa Adalet Bakanlığı'nın ilgili birimleri aracılığıyla Başvuru Rehberinde belirtilen esaslar çerçevesinde hazırlayacakları projeler ile Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine “*Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Hibe Desteği*” kapsamında başvuruda bulunabilirler. İletilen bu başvuru sonrasında bütçe imkanları doğrultusunda kaynak tahsis edilmesi uygun projelere, proje tarım ve hayvancılık sektörüne ait ise vergiler dahil en fazla 240.000 TL, proje diğer sektörlerde ait ise vergiler dahil en fazla 300.000 TL kurulacak olan işyeri için gerekli olan kuruluş (demirbaş) desteği verilmektedir.

Bu hibe desteği projeleri eski hükümlülerin bir iş sahibi olmaları ile aynı zamanda sektöre de istihdam katkısı sağlamaktadır.

2018-2024 yıllarına ait eski hükümlü kendi işini kurma proje destekleri aşağıda verilmiştir.

Tablo11: Eski Hükümlü Kendi İşini Kurma Projeleri (2018-2024)

YILLAR	KABUL	RET	TOPLAM	KAYNAK(TL)
2018	447	223	670	12.318.867,00
2019	580	257	837	19.550.040,00
2020	830	665	1.495	32.739.817,00
2021	223	323	546	10.576.233,00
2022	253	262	515	14.941.601,00
2023	112	92	204	8.932.537,00
2024	199	81	280	40.929.012,00

(Kaynak: İŞKUR Faaliyet Raporları 2018,2019,2020,2021,2022,2023,2024 İŞKUR Faaliyet Raporlarından derlenmiştir. 25.07.2025)

Eldeki veriler 2018-2024 yılları arasında olup 2016-2017 yılları faaliyet raporları yayınlanmadığı için verilere ulaşılamamıştır.

En çok başvuru ve başvuruların kabul edildiği yıl 2020 yılıdır.

Başvuru sayısı az olsa da en fazla kaynak tahsis edilen yıl 2024 yılıdır. Bu da kişi başına düşen destek miktarının yıllar itibariyle arttığını gösterir.

2021 yılından sonra düşüş yaşansa da bu yıllar arasında 2021'den sonra 2022 yılı yeniden artış yaşamıştır.

En düşük kaynak ve başvuru sayısının olduğu yıl 2023 yılıdır.

Genel olarak bakıldığında başvuru sayıları ve tahsis edilen kaynak miktarı dalgalı bir seyir izlerken 2024 yılında tahsis edilen kaynak miktarının belirgin bir şekilde arttığı gözlemlenebilir.

4.BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, BULGULAR VE ÖNERİLER, SONUÇ

8.1. Değerlendirme

Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve sınırında mesleki eğitim kursu, hükümlülük, eski hükümlülük, suç, eski hükümlülerin istihdam edilebilirlikleri üzerinde durulmuştur. Eski hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra yeniden suça karışmalarının önlenmesi sosyal anlamda önem taşımasının yanında toplumun güvenliği açısından da oldukça önemlidir.

Çalışmanın başlığında da yer alan eski hükümlü kavramı başlı başına bir sorun olarak görülmektedir. Eski hükümlü olarak adlandırılan kişi, işlemiş olduğu suçun cezasını çekmiş ve tekrar topluma dönmüştür. Fakat işlediği suçun cezası tahliye sonrasında da devam etmektedir. Eski hükümlü kavramı bireyin suçunu sürekli olarak yüzüne vurmakta ve toplum içerisinde cezasını çekmeye devam etmektedir. Kişi aynı suçtan ilk olarak cezaevinde hürriyetinden mahrum olarak çekerken, ikincisi bir ömür boyu süren bir ceza olarak çekmeye devam etmektedir.

Birinci ceza sürecinde birey toplumdan izole edilmiş olmakla birlikte fiziksel varlığını devam ettirmesi için gerekli olanaklara CİK'in sağladığı imkanlarla çalışmadan ulaşmaktadır. Bu süreçte yeme, içme, barınma, temizlik, güvenlik gibi ihtiyaçları için çaba harcamasına gerek duymamaktadır.

İkinci süreçte yani tahliye sonrasında birey hürriyetinden yoksun olduğu dönemde sahip olduğu imkanlara bu sefer kendi imkanlarıyla ulaşmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda ihtiyaç duyduğu en önemli unsur, hayatını devam ettirmek için gereksinim duyduğu parayı kazanmaktır. Parayı kazanmanın bu kişiler için iki yolu vardır.

Birincisi; çalışmaktır. Oysa eski hükümlülerin çalışma hayatının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olma konusunda ciddi sıkıntıları vardı. Eğitim düzeyleri düşük, mesleki nitelikleri yetersiz, iş deneyimleri yok denecek kadar azdır. Bunların yanı sıra en önemli sorunları ise cezalarını çekmelerine rağmen gerek toplum gerekse yasalar açısından potansiyel suçlu olmalarıdır.

Eski hükümlülerin bu süreçte iş bulma konusunda sıkıntı çekmeleri nedeniyle, 1475 sayılı İş Kanununun 25/b bendi uyarınca çalıştırdıkları 50 ve daha fazla işçi için %2 oranında Eski Hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir.

Bu uygulama 2008 yılına kadar 2003 tarihli 4857 sayılı İş kanunu ile de devam etmiştir. Fakat 2008 yılında kanunda yapılan değişiklikle özel sektörün (ki en fazla istihdam bu sektörde sağlanmaktaydı) bu yükümlülüğünün kaldırılması nedeniyle ciddi bir istihdam sıkıntısı yaşanmasına neden olmuştur.

Yasada yapılan değişiklik ile kişilerin cezaevi sonrasında suçlarıyla yaşamamaları amaçlanmışsa da hayatın gerçeği yasa koyucunun düşündüğü gibi işlememektedir. Kişilerin yaşadıkları yerin büyüklüğü, sosyal ilişkiler, işverenlerin kişilere ait bilgilere ulaşmak istemişi ve bunu gayri resmi kişisel ilişkiler yoluyla ulaşması nedeniyle bu kişilerin istihdam edilmeleri daha da zor bir hal almıştır.

Tahliye sonrasında iş bulabilmeleri için bu kişilerin işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu ise ancak mesleki eğitim veya bir işte çalışarak deneyim kazanmaları ile mümkün olabilmektedir. Bir işte çalışarak mesleki deneyim kazanmaları oldukça güçtür. Çünkü bu kişilere iş veren işyerlerinin ağırlıklı olarak kalifiye işgücü ihtiyacı olmayan ve yeri hemen doldurulabilecek işler olmaktadır. Oto yıkama, otopark görevlisi, inşaat işçisi vb. Bu ise süreklilik arz eden işler değildir.

Mesleki eğitim ise, bu kişilerin topluma uyum sağlamaları için en önemli araç olarak görülmektedir. Fakat bu alanda da ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Öncelikle bu kişilerin cezaevi sonrası iletişim kurma sorunları yaşadığı göz önüne alınırsa mesleki eğitim kursları hakkında bilgi sahibi olmaları ve nereye nasıl başvuracaklarını bilmemeleri önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır.

Mesleki eğitim konusundaki bir diğer sorun, bu eğitimi veren kuruluşların (özellikle ücretsiz kurslar) sınırlı olmasıdır. Mesleki eğitim veren kuruluşlar MEB ve İŞKUR'dur. MEB, Halk Eğitim Merkezleri aracılığı ile kurslar açmakla birlikte bu kurslar daha çok hobi niteliğindeki kurslardır. Bu nedenle bu kursların eski hükümlülerin istihdamına katkı sağlaması olasılığı oldukça düşüktür.

İŞKUR tarafından açılan kurslar ise daha çok işverenlerin talepleri doğrultusunda açılmaktadır. Kursların sayısal olarak az olması, istihdam sağlama konusunda çok etkin olmadıklarını söylemek mümkündür. Çünkü özellikle istihdam garantili kurslar işverenlerin talebi üzerine açılmakta ve kurs sonrası kursiyerlerin

istihdamı zorunlu olmaktadır. Fakat bu kişilerin ne kadar istihdam edildiklerinin takibinin yeterince yapılmaması ve işverenlerin farklı uygulamaları sonucunda bu durumda istihdam edilmelerine önemli bir katkı sağlamamaktadır.

Özellikle İŞKUR tarafından bu kişilere yönelik kendi işini kurmaya yönelik hibe destekleri önemli bir araçtır. Fakat bu aracın kullanımı için hazırlanacak proje, iş alanının belirlenmesi için özel bir bilgi birikimine ve desteğe ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kişilerin eğitim düzeylerinin düşüklüğü göz önüne alınırsa bu konuda da ciddi sıkıntılar olduğu görülmektedir.

Dezavantajlı kesimler içerisinde istihdam olanakları en sıkıntılı kesim olan eski hükümlülerin mevcut uygulamalar ile toplumla bütünleştirilmeleri oldukça zor görünmektedir. Bu durumun önlenmesi için yasal, kurumsal ve kişisel olarak önemli iş birliği içerisinde çalışmalar gerektiği görülmektedir.

8.2. Bulgular ve Öneriler

Bu bölümde çalışmanın bulgularına ve önerilere yer verilmiştir.

8.2.1. Bulgular

Eski Hükümlülere yönelik mesleki eğitim kurslarının bu kesimin istihdamına yönelik çalışma sonucunda ulaşılan bulgular şu ana başlıklar altında toplanmıştır.

8.2.1.1. Eski Hükümlülerin Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Bulgular

B1. Eski hükümlülerin eğitim düzeylerinin yetersizliği veya hiç olmaması mesleki eğitim kurslarına katılımlarını zorlaştırmakta veya başarısız olmalarına neden olmaktadır.

B2. Eski hükümlülerin büyük çoğunluğu mesleki beceriye sahip değildir veya çok düşük seviyede meslek bilgisine sahiptirler.

B3. Eski Hükümlülerin tahliye sonrası dönem için hazırlıkları ve geleceğe yönelik planları olmadığı gibi bu konuda yardımdan da yoksundurlar.

B4. Ekonomik olarak yetersiz oldukları gibi kendilerini destekleyecek aile yapısının olmaması yanı sıra cezaevi sonrası dönemde iş bulana kadar yetecek parasal birikimden yoksundurlar.

B5. Eski hükümlülerin düzenli bir hayata yönelik destekten yoksun olmaları, uzun süreli düzenli bir iş ve toplumsal hayatı sürdürmelerinin önündeki en önemli engeldir.

8.2.1.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Düzenleyen Yasal Yapıdan Kaynaklanan Bulgular

B6. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 75.maddesi ile düzenlenen ve hükümlülerin durumlarına uygun ve tahliye sonrası topluma uyumunu sağlayacak eğitimlerin verileceği hükmüne yer verilirken, tahliye sonrasında bu kesime yönelik bir mesleki eğitim düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu durum, eski hükümlülerin mesleki eğitim kurslarına katılımı tamamen kişisel tercihlerine bırakılması, bu kişilerin zaten zor olan iş bulma imkanlarını daha da kısıtlamaktadır.

8.2.1.3. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Uygulayan Kurumsal Yapıya İlişkin Bulgular

B7. Eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin hangi kurum ya da kurumlarca yürütüleceği konusunda yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Mesleki eğitim faaliyetleri tamamen İŞKUR'a bırakılmış gibi görülmektedir.

B8. Eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin kimler tarafından hangi alanlarda ve kaç kişiye yönelik olduğu gibi verilerin toplanması konusunda ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

B9. Eski hükümlülere yönelik kurs açan kurumlar arasında koordinasyon eksikliği benzer konularda kurslar açılmasına neden olmaktadır ki bu durum kaynak israfına yol açmaktadır.

8.2.1.4. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarının Düzenlenmesine Yönelik Mali Yapıya İlişkin Bulgular

B10. Mesleki eğitim faaliyetleri yüksek maliyetli faaliyetlerdir. Eski hükümlülerin katılabileceği eğitim faaliyetlerinin masraflarının karşılanmasına yönelik parasal kaynak yasal olarak sadece işçi ücretlerinden kesilen ceza paraları kaynağından sağlanan ve proje karşılığı verilen kısıtlı bir kaynaktır. Bu kaynağın geniş bir kullanıcı (Sendikalar, kamu kurumları, engelliler, eski hükümlüler vb.) olması nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

8.1.2.5. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarına Yönelik Bulgular

B11. Eski hükümlüler için düzenlenen mesleki eğitim kursları gerek sayısal gerekse meslek türleri açısından yetersizdir.

B12. Açılan kurslar işgücü piyasası ihtiyaçlarından ziyade faaliyet olmasına yönelik kurslar olduğu görülmektedir.

8.2.3. Öneriler

8.2.1.1. Eski Hükümlülerin Kişisel Özelliklerinden Kaynaklanan Öneriler

Ö1. Eğitim düzeylerinin düşüklüğü sorununun çözümü için, 5275 sayılı Kanunda yer verilen eğitim faaliyetlerinin hükümlüler için zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir. Okuma-yazma kursları ve temel eğitim faaliyetlerinin CİK süresince eğitim düzeylerinin yükseltilmesi için CİK eğitim servisinde kişiye özel programlar hazırlanmalıdır.

Ö2. Eski Hükümlülerin, CİK sürecinde mesleği olmayanların işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda mesleki eğitime yönlendirilmesi, meslek sahibi olanların ise mesleklerine ilişkin deneyimlerini koruyacak ve geliştirecek eğitimlere yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

Ö3. Eski hükümlülerin tahliye sonrası dönem için tahliyelerine en az 6 ay kala psikososyal destek ve dış dünyaya uyum sağlamalarına yönelik destek programlarına alınmalı, kontrollü olarak dış dünyayla iletişim kurmaları sağlanmalıdır.

Ö4. Dış dünyaya geçtiklerinde yaşamlarını hiç destek almadan devam ettirmelerini sağlamak üzere cezaevinde çalıştıkları süre içerisinde gelirlerinin 1/3'ü ayrılarak tahliye sonrası verilmek üzere biriktirilmeli, çalışmayanlar için ise mali kaynak araştırılmalıdır.

Ö5. Eski hükümlülerin düzenli bir toplumsal yaşam ve iş hayatı için psikolojik destek verilmelidir.

8.2.1.2. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Düzenleyen Yasal Yapıdan Kaynaklanan Öneriler

Ö6. Eski hükümlülerin tahliye sonrası mesleki eğitim kurslarına katılımını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılması, bunun yanı sıra kurslara katılım sağlayanlara istihdamda öncelik verilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

8.2.1.3. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarını Uygulayan Kurumsal Yapıya İlişkin Öneriler

Ö7. Eski hükümlülerin eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin hangi kurum ya da tahliye sonrasında toplumsal entegrasyonunun sağlanması için Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve bu bakanlıkların ilgili ve bağlı kuruluşlarının eşgüdüm içerisinde ortak planlamalar yapmaları sağlanmalıdır. Bu kişilerin istihdamı ve topluma kazandırılmaları tek bir kuruma ve tesadüflere bırakılmamalıdır.

Ö8. Bu kesime yönelik faaliyetleri olan kurumların ellerinde bulunan verilerin ortak bir havuzda tutulması sağlanarak, alınacak kararların etkin ve isabetli olması için ilgililerin hizmetine sunulması sağlanmalıdır.

Ö9. Bu kesime yönelik mesleki eğitim kursları açılmış olması için değil, işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda açılması sağlanmalı ve mesleğin gerektirdiği süre ve koşullara uygun olarak açılması sağlanmalıdır. Bunun yapılması durumunda dezavantajlı bu kesimin umutsuzluk içine düşmeleri önlenmesi gibi kurslarla işgücü piyasasının ihtiyaçları karşılanmış olacak, kaynak israfı önlenmiş olacaktır.

8.2.1.4. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarının Düzenlenmesine Yönelik Mali Yapıya İlişkin Öneriler

Ö10. Gerek eski hükümlüler gerekse diğer kesimlere yönelik eğitim kurslarının maliyetinin karşılanması amacıyla işsizlik sigortası, işçi ücretlerinden kesilen ceza paralarının kullanımının yeterli olmadığı açıktır. Bu nedenle kursların açılmasında ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının kaynaklarının eşgüdüm içerisinde kullanılmasını sağlayacak yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

8.1.2.5. Eski Hükümlülere Yönelik Mesleki Eğitim Kurslarına Yönelik Öneriler

Ö11. Mesleki eğitim kurslarının sayısal olarak yetersiz olması sorun olmakla birlikte kursların tahliye edilecek mahkumların durumu göz önüne alınarak planlanması ve buna uygun olarak açılması sağlanmalıdır.

Ö12. Kursların İŞKUR kayıtlarında bulunan fakat işgücü taleplerini karşılamaktan uzak meslekler dikkate alınarak açılması ve eski hükümlülerin bu kurslara ve kurs sonrası çalışma zorunluluğu getirilecek şekilde açılması sağlanmalıdır.

SONUÇ

En kırılgan kişilerden oluşan dezavantajlı gruplardan biri de eski hükümlülerdir. Eski hükümlüler dezavantajlarının da getirmiş olduğu eksi ile toplum içinde varlıklarını daha zorlukla kanıtlamak zorunda kalırlar. Sosyal çevrelerinde olduğu gibi işgücü piyasasında da bu eksi durum büyük bir zorluk oluşturarak karşılırlarına çıkmaktadır.

Toplumlar bireyleri önceki davranışlarıyla yargılamamalıdır fakat işverenlerin büyük bir kısmı sabıka kaydı var olan bireylere ön yargı ile yaklaşarak onları işe almaktan çekinmektedir. Tabi ki bununla birlikte zaten eğitim seviyeleri düşük ve yetersiz olan eski hükümlülerin istihdam edilmesi için elde hiçbir avantaj kalmamaktadır. Bütün bu olumsuzluklar, eski hükümlüler için dezavantajdır ve işsizlik oranlarının yüksek olmasıyla birlikte başka çare bulamayarak kolay olanı seçip tekrar suça karışma ihtimallerini artırmaktadır. Tam bu noktada mesleki eğitim kursları kritik bir rol oynamaktadır. Mesleki eğitim kurslarıyla topluma kazanılan eski hükümlüler eğitim avantajıyla da devamlı, süregelen bir iş hayatına da adım atmış olurlar.

Mesleki eğitim kursları, eski hükümlüler için mesleki alanda beceri sağlamlasının yanı sıra işgücü piyasasında rekabet etmeleri için de fırsat tanımaktadır. İşgücü piyasasının ihtiyacına göre bir nitelik kazandırmaya yarayan mesleki eğitim kursları eski hükümlülerin böylelikle kendine güvenmelerini de sağlamaktadır. Mesleki eğitim kursları mesleği olan eski hükümlülerin mevcut mesleki becerilerini geliştirmeleri ve meslek sahibi olmayan eski hükümlülerin yeni meslek öğrenmeleri açısından büyük bir fırsattır. Bu fırsatla eski hükümlüler de uzun vadeli ve düzenli bir kariyer sahibi olabilmektedirler.

Tüm bunların yanı sıra mesleki eğitim kurslarıyla eski hükümlülerin sosyal sürece adapte olmaları da kolaylaşmaktadır. Mesleki eğitim kurslarıyla teknik beceriler kazanan eski hükümlüler bu becerilerin yanı sıra toplumda iletişim becerileri, takım çalışması, herhangi bir probleme karşı çözüm geliştirme açısından da yeni beceriler kazanmaktadırlar. Mesleki eğitim kurslarında asıl amaçlanan bir iş bulmaktır fakat bu bulunan işin devamlılığı da oldukça önemlidir.

Dezavantajlı grup olan eski hükümlülerin istihdam edilebilirliği sadece o bireyin sorunu değil tüm toplumun sorunudur. Ekonomik açıdan kendine yetemeyen eski hükümlünün tekrardan suça meyletmesi kaçınılmaz bir gerçektir. Eski hükümlüler aldıkları mesleki eğitimlerle kendilerine işgücü piyasasında yer bularak hem ekonomik

açından bağımsız olurlar hem de kendilerini toplumdaki soyutlamamış olurlar. Böylelikle suçlu tekrarlamayan eski hükümlüler toplum için de bir tehdit olmamış olurlar. Toplumun güvenli, huzurlu ve refahı da sağlanmış olur. Farklı bir taraftan baktığımızda iş bulamayan dezavantajlı grup olan eski hükümlü devletin sosyal yardımları ve destekleriyle var olabilir. Ve bu durum devlet açısından zorluktur. Oysa ki çalışan bir eski hükümlü toplumdaki herhangi bir işgücündeki birey gibi vergi mükellefi bir birey olmaktadır.

Sonuç olarak, mesleki eğitim kursları dezavantajlı gruplardan olan eski hükümlüler için işgücü piyasasına katılmaları ve toplumun bir parçası haline gelebilmeleri için oldukça önemli bir araçtır. Mesleki eğitim kurslarında amaç, sadece teknik bilgi sağlamak değil sosyal çevreyle uyum için iletişim becerilerini geliştirmek açısından da önemlidir. Tüm bu parçalar birleştiğinde kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve toplumdaki her birey tek tek el ele ve birlikte yürümelidir. Daha adil, toplumun tüm bireylerini kapsayıcı ve devamlılığı olan işgücü piyasası için dezavantajlı gruplardan olan eski hükümlüler de bu piyasada var edilmelidir, fırsat verilmelidir ve desteklenmelidir. Toplumdaki refah düzeyinin artması mutlu bireylerle olur. Ve bir dezavantaja sahip bile olsalar eski hükümlülerin de bu toplumun birer ferdi oldukları unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Aksoy, İ.İ., (2019) “*Dezavantajlı Grupların İstihdamına Yönelik Politikalar: Gelişmiş Ülke Örnekleri ve Türkiye İçin Politika Önerileri*”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 10, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 17, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 2, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 42, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 48, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 49, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

Anayasa Mahkemesi, (1982), 1982 Anayasası Madde 5, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , (Erişim Tarihi: 23.03.2024)

ASİGM (2025), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2024, Sayı:4 Mayıs 2025, <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumu-istatistikleri-haber-bultenleri-arsivi14062024115150> (E.T: 10.05.2025)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> , (Erişim Tarihi:19.08.2024)

Aydın, M., (2011) “*İstihdam Politikaları Açısından İŞKUR’un Eğitim Programları: Yalova İli Örneği*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bakanlıklara Bağlı İlgili İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Madde 79, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/6102022170407717201851211PMCeza%20İnfaz%20Kurumları%20ile%20Tutuklevleri%20İşyurtları%20Kurumuna%20İlişkin%20>

[204%20nolu%20Cumhurbaşkanlığı%20Kararnamesinde%20yapılan%20düzenlemeler.pdf](#) , (Erişim Tarihi: 19.06.2024)

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi (1999), <https://www.hsk.gov.tr/eklentiler/dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf> , (Erişim Tarihi:19.08.2024)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu, <https://iydb.adalet.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.02.2025)

CTEGM Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler Hk. No: 46/1 Genelge (2007), https://cte.adalet.gov.tr/resimler/dokuman/198201911532446_1.pdf , (Erişim Tarihi: 19.12.2024)

Doğan, S. (2019) “*Türkiye’de ceza infaz kurumlarıdaki işyurtları faaliyetlerinin hükümlülerin istihdamı açısından değerlendirilmesi*”, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, ss.4-9, Aydın

Erel, C., (2022) “*Eski hükümlü bireylerin işgücü piyasasındaki koşulları: İzmir ili örneği*”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

Göktaş, Ü., (2017) “*Açık ceza infaz kurumlarında çalışan hükümlülerin işyurtlarında ve iş atölyelerinde çalıştıkları dönemlerde elde ettikleri mesleki beceriler, kazanımlar ve performans yönetimi uygulaması*”, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, ss. 5, Bilecik

Görücü, İ., (2021) “*Eski Hükümlü ve Terör Mağdurlarının Korunmasına Yönelik Hükümler*”, İçinde S. Gündüz (Ed.), Çalışma Yaşamında Dezavantajlı Gruplara Yönelik Hukuki Düzenlemeler (s. 153–190), 1. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara.

Güngör, Ö., (1997) “*Türkiye’de Hükümlülerin Meslek Edindirilmesine Yönelik Hizmetler ve Eski Hükümlülerin İstihdam Edilebilirliği*”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir

Güven, M., (2019) “*İŞKUR’un düzenlediği mesleki eğitim programlarının etkinliği: Bursa örneği*”. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

İngiltere GOV.UK (2025), <https://www.gov.uk/age-of-criminal-responsibility> . (E.T: 05.10.2025)

İngiltere GOV.UK (2025), <https://www.gov.uk/tell-employer-or-college-about-criminal-record> . (E.T: 05.10.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2016), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2016/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2017), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2017/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2018), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2018/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2019), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2019/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2020), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2020/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2021), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2021/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2022), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2022/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2023), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2023/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Aylık İstatistik Bültenleri (2024), <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/aylik-istatistik-bultenleri/2024/> . (Erişim Tarihi: 30.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2018), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-6> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2019), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-5> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2020), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-4> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2021), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-3> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2022), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-2> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2023), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/#gallery-1> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İŞKUR Faaliyet Raporu (2024), <https://www.iskur.gov.tr/raporlar/kurumsal-raporlar/faaliyet-raporlari/2024-yili-faaliyet-raporu/#gallery> . (Erişim Tarihi: 25.07.2025)

İtalya Ekonomi Raporu (2025), https://www.niacro.co.uk/sites/default/files/publications/The_Economic_Case_for_Employment_Led_Resettlement.pdf . (E.T: 05.10.2025)

Kara, T., (2014) “*Eski hükümlülerin istihdamında yaşanan güçlükler ve İŞKUR’un bu konudaki rolü*”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık tezi, Ankara.

Kısa, S., (2012) “*İŞKUR ve yerel yönetimlerde mesleki eğitim faaliyetlerinin eğitim-istihdam yönünden analizi: Ankara ili İŞKUR İl Müdürlüğü ve Ankara Büyükşehir Belediyesi mesleki eğitim faaliyetlerinin karşılaştırılmalı analizi*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Koçak, O. Altun, S., “*Ceza infaz kurumundaki mesleki eğitim faaliyetlerinin hükümlü istihdamına katkıları*”, Çalışma İlişkileri Dergisi, 2010/1 (1), ss. 95-117

Köksalan, B., Celkan, H. Y., “*Mesleklerin Tanımlanması ve Sınıflandırılması Üzerine Bir Değerlendirme*”, Turkish Studies Educational Sciences Dergisi Araştırma Makalesi, 2018/13 (19), ss. 1219-1233

Kurt, M. “*Mükerrirlere Özgü İnfaz Rejimi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri*”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2011/2, (4), ss. 205-232.

Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar (1955),
<https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/876b6--Mahpuslarin-Islahi-Icin-Asgari-Standart-Kurallar.pdf> , (Erişim Tarihi: 26.06.2024)

Mevzuat Bilgi Sistemi (2024), Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun Madde 3,22,88, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5275.pdf> , (Erişim Tarihi: 29.07.2024)

Resmi Gazete, (1967) 854 Sayılı Deniz İş Kanunu,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.854.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2025)

Resmi Gazete, (2003) 4857 Sayılı İş Kanunu Madde 30,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 11.04.2024)

Resmi Gazete, (2004) 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 1, 50/1-c,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> , (Erişim Tarihi: 15.04.2024)

Sarıdiken, M., (2014) “*Hükümlü ve tutukluların meslek edindirme faaliyetlerinin iş yaşamlarına etkisi: Maltepe ceza infaz kurumları kampüsünde örnek çalışma*”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Şahin, S., (2023) “*Büyüme ve Teknolojinin İstihdam Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Şen, M., “*İşsizlikle mücadelede İŞKUR mesleki eğitim kurslarının istihdama katkısı: Trabzon ilinde bir araştırma*”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 2018/10 (18), ss. 200-220

Tarhan, S., (2018) “*Türkiye İş Kurumu Tarafından Yürütülen Mesleki Eğitim Kurslarının Denizli İli Örneğinde Değerlendirilmesi*”, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Timurturkan, M. vd. , (2017) “*‘Hükümlü’ olmanın sosyal tezahürleri: sosyal dışlanma, damga ve suç*”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ss.142, Burdur

TÜİK İstatistik Veri Portalı,
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim-110> (Erişim Tarihi: 13.10.2024)

TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=90&locale=tr> (Erişim Tarihi: 07.08.2024)

TÜİK, (2021), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2020, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202> (E.T: 04.08.2024)

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, <https://www.meb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.02.202)

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, <https://ticaret.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu, (2025), <https://www.tihk.gov.tr/kategori/pages/pdf/5ov6wq.pdf>. (E.T: 03.02.2025)

Türkiye İş Kurumu, <https://iskur.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06.05.2024)

Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmeleri (ILO) (1919), <https://www.ilo.org/tr/resource/temel-ilo-sozlesmeleri> , (Erişim Tarihi: 20.08.2024)

Yılmaz, O., (2011) “*Mesleki İlgililerin Geliştirilmesi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.